

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S.D.P.B.

Coll. No. 138.

Title KARMA SAMUCCA YAGRANTHA.

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 138 Subject : Jhama's story
Title : Tyerty, vidhane buddhi chand / 0
karnasama'kasa grantu
Author : — Scribe : vibhakar D. V. V.
Date of the work : — Date of the Ms. : v-s. 1907
Place of the work : — Place of the Ms. : Surat
Size : 4.1" by 4.1" (1.8" by 1.8") Extent : Fol 80, 110, 44 to 54
are missing
Language : Sanskrit Script : Devanagari
Remarks : incomplete. Fol. 49 to 54 missing. 1st of
different size and different hand written. See Vol 24.

१
२
अनिषेकादिमांगल्यं नार्यासु त्रस्त्या न्वितस्य व। प्रणीतानां विमोकादिशांत्यं तावत्कुशं
डिका। विसर्जनं ग्रहादीनां पदार्थानामयं क्रमः। स्थानगोत्रमविशायहोमं यः। कृणोति हि
जः। नतत्फलमवाप्नोति निवर्तयति त्रयदाः। अकेजितः कलिं गेषु यामुनेषु च वरमाः। अं
गारकस्तथा वंथां बुधेयं कोशले स्मृतः। शुक्रो नो जकेटे जातः पश्चाद्देशे हृदस्पतिः। शाने
स्वरस्तु सोराष्ट्रे राहुर्बवरिकेतथा। पर्वतपर्वतविवजाताः सर्वत्र केतवः। काश्यपसगात्र
मादित्याय। आंगिरसगोत्रं हृदस्पतये। कौरव्यसगोत्रं शुक्राय। काश्यपसगोत्रं शनिश्चरा
य। मिनिर्गात्रं राहावापेठीनसिगात्रं केतुश्च। १॥ गुरुर्दिजिश्च नृगुनं दनश्च कत्रश्च

अधिरणी सुतश्चावेश्यः राशं कः राशिं नंदनश्च राषाश्च शृङ्गा गगानवरामताः। आ-
 दित्यस्य विशाखे उवंदं सौवचरुतिकाः। पूर्वाषाढा दृमिजस्य धनिष्ठैकबुधस्य वागुरो-
 त्तरफल्गुन्यौ शुक्रस्य पुष्यनक्षत्रं। राशिश्च राहिलो जेराहो नरणि रुचात। कुरु अश्वतथा
 शेषानक्षत्राणि स्मृतानि हि। सप्तम्यां नास्करो जातोऽष्टम्यां नास्कर नंदनः। नवम्यां नागवो-
 जाता दशम्यां मंगलस्तथा। एकादश्यां गुरुजाति द्वादश्यां बुधस्तथा। सोमः शुक्लवर्तु-
 र्यां राहुजातिस्तु पूर्णिमां। यावद्द्वंद्वं न पश्यंति तावज्जातास्तु केतवः। आदित्ये-
 नामपि गलः सोम उच्यते। धूमकेतुस्तथानौ मोजठराभिर्बुधस्मृतः। गुरोर्विवशिखीनाम २

शुक्रितवति द्वादकः। शानेश्वरे महातेजाराहुः। कुरु कुरुतानः। ३। अथविधिः। मंडपः पो-
 लनास्तंभः। ऊंडं ववर्द्धस्तं। विशालं सर्वतः। अंगुल १२ उच्यते। एवंविधं कर्तव्यं। ततोदराण-
 आचार्यः। यदाणं ब्राह्मणाः २ जापकः १ तस्य प्रकारः। उदङ्मुखो यजमान उपविशति। आ-
 चार्यः पूर्वान्निमुखः। तत्र यजमानः प्रयोगं पठेत्। अथ श्रीब्रह्मणो द्वितीयप्रहरार्धे श्रीश्वेतवारा-
 हकल्पे विवस्वतमन्त्रंतरे अष्टाविंशतितमकलियुगप्रथमविनागेश्वरमन्त्रपवित्रमार्कस-
 मयातीतसंवत्सराणां यथासंख्यानुक्तकाले सति श्रीशालिवाहनराके श्रीविष्णोर्विद्यावता-
 रश्च मुनान्संवत्सरे अमुकाय नगते सवितरि अमुककाले महामंगल्यप्रदे अमुकमास

पक्षेतिथौ वासरे नक्षत्रे योगे करणे अमुक स्ते वं डे अमुक स्ते सवितरि अमुक स्ते देवगुरोरो
 पे पुत्रहे सुयथा स्थानस्थित सुमस्तु एवं गुणविशिष्टेषु एते काले देशे च जंबूद्वीपे नारतवर्षे
 कुमारिका क्षेत्रांतरवर्तिनि श्रीसोमेश्वरक्षेत्रे आयवितर्तितगतिब्रह्मावर्तिकादेशे तपत्याः दक्षि
 णो तटे अस्मिन् सकलकल्याणवति मंडपायतने देवब्राह्मणानां सन्निधौ एवं गुणविशिष्टेषु ए
 काले देशे वा सुतस्य विवाहोऽस्य कर्मप्रारंभनिमित्तं सर्वानिष्टपरिहारार्थं सर्वकामसमृद्धयर्थं
 वंदुरितापशान्त्यर्थं अविघ्नेन कर्मणां सिद्ध्यर्थं वा गणेशां विक्रयोऽप्रीत्यर्थं आदित्यादि नवग्रहा
 णां प्रीत्यर्थं आदित्यादि नवग्रहाणां मानुजलाभं नवग्रहाणां तिक कर्मणि रुच्ये दहते आचार्य ३

एतत्तत्पाद्यं एषकोऽर्थः पूजा स्वस्ति न इं शेरुक् पादप्रक्षालनं आचमनं एवं सार्धं वा
 जुर्वदमूर्ते एतत्तत्पाद्यं इत्यादि ततः आत्मपादप्रक्षालनं आचमनं कुंडाग्रे आचार्यः पूर्वा
 निमुखः उपविशेत् ॥ यजमान उत गतिमुखः आचमनं प्राणायामः कुचति ॥ पुनराचमनं
 श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ पवित्रः पवित्रो वा ॥ विः ॥ इदं विष्णुः ॥ सप्तधा धमः नमः स्वाहाये
 ॥ ३ स्य शक्तिः ॥ वरणश्राद्धोपहराणां पवित्रतास्तु ॥ तूरादिः उपास्मि ॥ धुः ॥ अत्राद्यमासे पक्षे
 तिथौ दिने यथा वर्तमान नक्षत्रयोगकरणपर्वमस्तु तस्य समवाये एवं गुणविशिष्टायां पुण्य
 तिथौ सुतस्य विवाहोऽर्थवानवग्रहाणां तिक कर्मणि आचार्यप्रमुखानां रुचिर्जापकानां

वरणमदंकरिथे॥ ऊरुवेतिब्राह्मणः॥ ततोयजमानश्चक्षतानृहीत्वा आचार्यस्य दक्षि
 णे जानो अन्वारं नः कर्तव्यः॥ अनेन प्रकारेण॥ अमुकसागात्र अमुका अमुकशर्मन्धे
 न्वाद्यक्तदक्षिणेन सार्वकामिकेन स्त्रालीपाकेनाहं यक्ष्ये तत्र चामाचार्यं वृणे॥ वृते स्मि॥
 इत्याचार्यः कथयति॥ युष्मानुरुविज्ञापकान् वृणे॥ वृतास्मः इति ते कथयंति॥ अत्र वंदनादि
 ब्रुजा॥ ब्राह्मणानां॥ यथा दत्तं गंधार्चनं आचार्यप्रमुखं रुरुविज्ञापकेभ्योऽहं संप्रददे॥ इमा
 नि अर्चिता निज्योतीषि अर्चनविधेः परिपूर्णतास्तु॥ आवमनं॥ हूरादिः॥ अहं नमो॥ हरी॥
 यथादास्यमानानि वृत्तिपर्यंतानि नो ज्ञानानि आचार्यप्रमुखेभ्यो रुरुविज्ञः संप्रददे॥ पुण्या

हं दीर्घमा० शि० सो० अ० दी० पु० वृ० ध० इ० अ० यत्० हि० तु॥ अस्य रुरुविज्ञापकवरणक
 र्मणः प्रतिष्ठा मिथ्यार्थं हिरण्यद० वं आचार्य० दे॥ जलं जले॥ योयस्य विनागः सः प्रसिद्ध
 तां॥ दक्षिणाः पां वित्यादि॥ आदित्याद्याः ग्रहाः प्रीयतां॥ प्रजापतिः प्रीयतां॥ स्त्रावर० व० उ
 त्तरे० स्तु॥ अनिवादयामि॥ सहसर्वैः पुण्याहकालो वाच्यतां॥ पुण्याहं नवं तो ब्रुवंतु॥ ३ कल्या
 णं नवं तो० ३ रुद्धिं न० ३ स्वस्ति न० ३ अस्य रुरुविज्ञापकवरणकर्मणो यन्मूनातिरिक्तं० स्तु
 गृहे० उ० मस्तु॥ यजमानस्य सांगल्यकरणं॥ आशीवदिश्वा एं॥ शबर्हिः सीदतु पिबतामि
 ला वृहस्पतिः साम निरुक्ता अर्चतु॥ मुप्रकेतं जीवसे मन्मधी महिते देवानामवो अद्यावृण

महे॥१॥उपक्रमे सुहवं मारुतं गणं पावकमृष्टं सरद्या यशं तुवं। रायस्योषं सोऽश्वसायधी
 महितद्वानामवा अद्यावृणीमहे॥२॥येष्ठा मनोयज्ञियास्तेष्टुणो तनतदो देवा इमहेत
 दधमतन। जितं कतुं रयिमधी रवद्यशस्त देवानामवो अद्यावृणीमहे॥३॥महदद्यमहता
 मावृणीमहे वो देवानां वृहता मनवणां। यथा वसुवीरजा तं निशामहेत देवानामवो अद्यावृ
 णीमहे॥४॥यजस्व वीरप्रविहिमनाय तोतर्ह मनः कृणुष्व वृत्रह्येहि विष्णुष्व सुतगो य
 थास सिब्रह्मणस्य तस्व आवृणीमहे॥५॥नालिकेरं गुहीवा। अस्य यागस्य निष्पत्त्ये नवं
 तान्यर्थिता मया। सुप्रसार्दप्रकर्तव्यं शान्तिकं विधिपूर्वकं॥ इति रुक्मिवरणं॥ इति वरणं ५

इ॥ ततः कुत्रांडी॥ आवमनं प्राणायामः॥ स्वस्त्ययनं पंचा। ह्रस्वसंस्काराग्निं प्राणायामि
 परिसमूहं। आषाढकं। ब्रह्मासनं। प्रणीतासनं। आत्मासनं। अग्नेर्दक्षिणा ता ब्रह्म
 स्थापनं। तूर्तुवः स्वरिति पुष्पैरर्चनं। उत्तरतः प्रणीता प्रणायनं। कोवः प्रणीति दक्षि
 णं जान्वाद्यस्तरणं। प्रादेशेन मापयित्वा कुशेन तिपवित्रेष्ठ इति पवित्रेष्ठे दनं वेष्ट
 द्यामित्यनुक्षणं। कुशतरुणाभ्यां प्रदक्षिणमग्निं त्रिःपयुक्ष्य। महीनां पयोसीत्याज्यं स्थावी
 मादाय। इषे वा इत्यधिश्रित्या। स्रवः प्रतपनं। प्रोक्षणं। संमार्जनं। प्रोक्षणं। पुनः प्रतपनं।
 प्रोक्षणं। स्रवममार्गप्रतपनं। प्रोक्षणं। मेक्षणास्य स्रग्वत्। ऊर्जेत्वा। उदगुक्षस्य। स्रवे उद

कंठवा॥ सवित्रश्चाप्रसवतुनाम्य छिदेणपवित्रेणवसोः सूर्यस्यरश्मिनिः॥ आज्यसंस्का
 रः॥ सवित्रर्वः॥ उदकसंस्कारः॥ हविर्ग्रहणं॥ आदित्यसोमांगारकबुधबृहस्पतिशुक्रशनिश्च
 रराहुकठयो जुष्टं गृह्णामि॥ चतुर्थं हस्ती॥ आदित्यादिनवग्रहेत्यो जुष्टमासादयामि॥ आ
 दित्यादिकेन पर्वतित्यो जुष्टं प्रोक्षामि॥ सपवित्रेण उदकेन प्रोक्ष्णं॥ समिदादिकं प्रोक्ष्य॥
 त्रिषोदकं प्रणीता सुमुक्तात्रिः प्रक्षालनमाधिश्रयणं॥ ग्रहादिस्थापनं॥ सूर्यः सोमो मदी
 पुत्रः सोमपुत्रो बृहस्पतिः॥ शुक्रः शनिश्च राराहुः॥ कठयो त्रयः॥ स्मृताः॥ इति याज्ञव
 ल्क्यः॥ वृत्तमंडलमादित्याय॥ चतुरस्रं सोमाय॥ त्रिकोणमंगारकाय॥ बाणकारं बुधाय॥ दी

यं चतुरस्रं बृहस्पतये॥ पंचाकारं शुक्राय॥ धनुः शनिश्च राय॥ सूर्यपकारं राहवे॥ धजाका
 रं केताय॥ ताम्रकातस्याटिकात् रक्तचंदनात् स्वर्णकावुनि॥ रजतादायसः॥ सीसाकारं स्या
 त्कार्यग्रहान्क्रमात्॥ स्ववर्णैर्विपिटैलेख्या गंधैर्मंडलाकषुवा॥ इति याज्ञवल्क्यः॥ द्वादशां
 गुलं लिखे सूर्यं सोमं च द्विगुणं लिखेत्॥ चतुरंगुलं लिखेद्भौमं बुधं च चतुरंगुलं॥ गुरुं पडंगु
 लं॥ शनिं लिखेद्भुक्तं नवांगुलं॥ चतुरंगुलं लिखेत्सौरिं सोमादयुंगुलाधिकं लिखेत् शङ्कुं त
 ततः॥ कठं मध्यर्धगुलामवव॥ मध्ये तु नास्करं विद्या कृशिनं पूर्वदक्षिणे॥ दक्षिणे लोहि
 तं विद्या बुधं पूर्वोत्तरेण तु॥ उत्तरे तु गुरुं विद्या तूष्णीं वतु नार्गवं॥ पश्चिम तु शनिं विद्या श

ऊंदकिणपश्चिमे। पश्चिमोत्तरतः केतुस्थापयेद्युक्ततंदुलिः। शुक्राकैप्राङ्मुखोऽहोऽहो योगुरु
 मोम्याबुद्धस्वो। प्रत्यङ्मुखानिः सोमः राधादकिणतो मुखः॥ अग्निरपो धरा विष्णु
 रिं इंशाण्यो प्रजापतिः। सारपराज्ञी तथा ब्रह्मा यक्षाणां देवताः स्मृताः। ईश्वरो मे तथा स्कंद
 स्तथानारायणः स्मृतः। ब्रह्माशक्रो यमः कालश्चित्रश्चेत्यधिदेवताः। अग्निर्दक्षिणतः सूर्यार्धं
 तुरुत्तरतारवेः। आपउत्तरतः सोमाऽमादक्षिणतस्तथा। नृमिः पश्चिमतो नौमस्कंदो दक्षि
 णतः स्मृतः। विष्णुः प्राच्यां बुधस्तथाऽपश्चान्नारायणः स्मृतः। ईशः पश्चाद्गुरोः शिवब्रह्मास्था
 थोथपूर्वतः। इंशाणी पश्चिमे शुक्रात्प्राच्यामिंस्तथैव वा प्रजापतिर्निर्ऋतवराहोः कालो

पराजितः। कतोरग्नेयता ब्रह्मा वित्रगुप्तस्तु निर्ऋतः। दिक्पादिभ्युप्रदक्षिणं पूर्वादिक्रमे
 ण स्थाप्याः॥ नवमो पराजितायां। पृथिवी पश्चिमायां दिशि। लोकपालाः सूर्यादुत्तरतः रात्रि
 श्वरादीनां केतुः। तोरग्नेयेऽदित्याद्यायद्ये गणपतिः। गणपत इरुत्तरतो दुर्गा गणपतेः पू
 र्वतः क्षेत्रस्थपतिः। गणपत निर्ऋतवास्तोष्पतिः। दुर्गायाः उत्तरतो मरुतः। यक्ष मंडलस्येशान
 कोणात्प्रदक्षिणं रुद्रिकादिनक्षत्राणां सप्तसप्तदशवता स्थाप्याः॥ प्रतिदिशं। ततः आवायेयि
 द्दपीठादीशान्यामकालबुधं जलपूर्णं रुद्रकलशं स्थापयेत्। तदिधिः। स्योनां पृथिवी नवा
 इत्यनेन नृः प्रार्थना। अनिकंदकलशं० पा। इत्यनेन कलशं स्थापनं॥ नृः पुनः स्वः इत्यनेन रुद्र

कहरणो। यार्धषधीः पूर्वाजाता। वार्धषधीप्रक्षेपः। आयुर्थं वर्वस्थं० मां। इतिद्विरण्यं अश्वकेवो०
 पे॥ इति पक्षवप्रक्षेपः। वटाभ्रजं ब्रश्चो दुंबराणां च पक्षवाः। इदं ते पात्रं० वाः। इति ताम्रपात्री
 याः श्लिनीयात्रिफला० सः। इति नालिकेरपूगादितांशोपरि॥ युवं वस्त्राणि० ये। इति वस्त्रवेष्ट
 नं॥ ततः आचार्यो रुद्रकलशोपरि ब्रह्मविष्णुरुद्रास्तथापयेत्। तत्र रुद्रजपः कर्त्तव्यः। ततो य
 दादीनां प्रतिष्ठा॥ संक्षेपपूजा॥ अग्रहादीनां स्थापनद्वयमंत्राः। आरुह्येनाथाय स्वाग्निमूर्ध्नि
 दुधधंष्ट्रस्य तत्र तिष्ठं तत्र न्यक्तमग्निः कयानः। कर्त्तुं कृण्वंति ग्रहमंत्राः। अग्निं हतममुमे
 स्योनाष्टयिवीदं विष्णुरिंद्रश्रेष्ठानां शानीमा सुप्रजापतेन वदेः आर्यगौब्रह्मजज्ञानमिति देवता

मंत्राः। कदुशायगोरीमिमिययदकंदः सहस्रशीषब्रह्मणस्पतत्रातारमिंद्रं परेयिवासं
 कायमानस्त्वं नश्चिद्रइत्यधिदेवतामंत्राः। त्रातारमिंद्रं च नो अमेयस्मिन् वृक्षे प्रताययिषु रुद्र
 मंवरुणानानि युद्धिर्वयं सोमतमीशानमस्मे रुद्रस्योनाष्टयिवीतिदिक्पालमंत्राः। एं
 मानमिंद्रब्रह्मणस्पतपरेयिवासं वायवायाहिवरुणाप्राविततिलोकपालमंत्राः। गणानां त्वा
 जातवदामहन्नस्यपतिना वास्तोष्पातप्रतिमरुतायस्य हिरुयइति गणपतिमंत्राः। अग्नि
 रुद्रिप्रजापतः आथायस्व कदुशयादितिद्योष्ट्रस्य तत्र तिकालिकोनामोदीरतां नशो नो
 ग्निर्नृजुनीतीनः सविता पश्चातादिह वष्टारं वायवायाहोशमी आगतमानामिन्द्रो वरुणा
 तारमिंद्रं मपेहि मंतसस्पते समुद्रज्येष्ठा विश्वे देवास आगत तस्मिन् विवर्णमिदं विष्णुर्येन

सपत्तावरुणः प्राविताशंनो अज एक पा दुतनो हिर्बुध्नः पूषाग एषोऽव पापरेयिवांसमि
 तिनरुत्रादवतामंत्राः। ब्रह्मणस्पत इदं विष्णुः कडुशयेति ब्रह्मविष्णुरुद्रमंत्राः। तदस्त्विति
 प्रतिष्ठा मंत्रः॥ अथ संहो पञ्जाविधिः॥ आदित्यादिनवग्रहेभ्यः स्थापित देवता सहितं च
 इदमत्र चंदनादि। अतानिधारणं। उदयुदासनं। पार्श्वप्रक्षालनं। प्रत्यनिधारणं। सप्तदश
 समिधे जुहुयात्। विष्णोर्दस्तोमि॥ इति ऊरा स्क्रवयो ग्रहणं। त्वमग्ने हिरण्यसूपो गिर्जा
 गती। उचमग्ने प्रमतिः० न्य॥ स्वाहा॥ उत्तरतः पश्चादग्ने रारत्या विच्छिन्नं दक्षिणा ता जुहोति।
 यस्ये। म हिरण्यगर्भकस्त्रिष्टुप्। यस्ये। म हि० म॥ स्वाहा॥ दक्षिण पश्चादग्ने रारत्या विच्छिन्नं
 मुत्तरा ता जुहोति॥ अग्ने ये स्वाहा उत्तरतः। सोमाय स्वाहा दक्षिणतः। मध्ये च जुतयः। आदित्या

दिनवग्रहणं आलक्ष्णेनेत्यादिनिर्मंत्रिः अर्कादि समिधो मः। स्वाहा कारांत होममंत्राणं
 समिदा धनं॥ अर्कः पलाशः खदिरो पामार्गो यपिः पलः। उदं बरुशमी द्रुवक्रिशाश्च समि
 धः क्रमात्॥ एके कस्य चष्टशतमष्टाविंशतिरेव वा। होतव्या मधु सर्पित्यां दध्नाही रण वा
 जुताः॥ इति याज्ञवल्क्यः॥ उक्तमंत्रिः प्रतिमंत्रं एके कनस्कवेणान्य होमः॥ एवं स्क्रवं स्क्रविमु
 क्ता अवदानं हयं मेक्षणेन स्क्रविमुक्ता पुनः स्क्रवः अनिधार हयं वरो॥ आलक्ष्णेन० पश्य वस्वा
 हा॥ च उगृहीतं कृत्वा॥ आथायस्व० ये। स्वाहा॥ अग्निर्मूर्धा० ति॥ स्वाहा॥ उदुधधं० वः॥ स्वा०
 वृहस्पति० त्रं॥ स्वाहा॥ शुक्रं तत्र० सु॥ स्वाहा॥ रामग्निर० धः॥ स्वाहा॥ कयानः० ता॥ स्वाहा
 कर्तुं लवन्त० या॥ स्वाहा॥ आलक्ष्णेन त्यादिनिर्मंत्रिः धृता कतिलयव होमः। आहुतिः॥

शक्रेऽक्षुष्मगनारिंजं बीरं बीजधरं कं। उन्नतीनालिकेरं वदाडिमानियथाक्रमं। आकृष्टेने
 त्यादिप्रत्युवं॥१॥ ~~विष्णुः शिवः ब्रह्मा~~ त्रातारमिंद्रमित्यादि॥ अंबकं० रुद्रजप
 स्य दशांशहोमः॥ अश्यामातसुमतिं० हविः स्वाहा॥ आहुतिः॥१॥ अथ स्थापितदेवताहो
 मः॥ वदादयस्त्र्यंबकश्च लक्ष्मीश्चाथ सरस्वती। मरुत्यर्जन्यवसवो विश्वे देवा अश्विनो सविता
 वा रुतयः॥ अग्निमीले श्वेवा अम आया हिरान्नो देवी रिति वदादिमंत्राः॥ अंबकं सक्तुमि
 व पावकानो मरुवीलुपर्जन्याय येनः स पत्ना उमा स एषो उषा त स वित्र द्या इति यश्च त सः
 अस्थापितस्य॥ अंबकं० त्रस्वाहा॥ घृताक्तगुगुलहोमः॥ सक्तुमिव० वि॥ स्वाहा॥ पयः शर्करा
 राह्वांशतपत्रमिश्रा नृशालितं दुलान् जुहुयात्॥ पावकान इत्यादिना तिलयवान्॥ इति अ १०

स्थापितदेवताहोमः॥ ग्रहपूजा॥ अथ श्री० आदित्यादि नवग्रहाणां मानुक्कलार्थं आदि
 त्यादि नवग्रहाणां अस्थापितदेवतामहितानां पूजनमहं करिष्ये॥ ज्ञास्करा गारकौरकौ
 शुक्लौ शुक्रनिशाकरौ। पीतो बुधगुरुश्चैव शेषां ऋष्यग्रहाः स्मृताः॥ एथावर्णे प्रदेयानि
 वासां सिकुसुमानि गुडोदनं पायसं च हविर्धं क्षीरपाष्टिकं॥ दध्मोदनं हविर्धुणं मांसं वि
 त्रान्मेव च॥ इति याज्ञवल्क्यः॥ रक्तचेते क्रमादद्यात्कणवीरे कुसुमकं। पर्वकं शतपत्रं व
 जाती पुष्पं तथा च वज्रमी पत्रं तथा गस्त्य पुष्पं चैव विविक्तं॥ रक्तवर्चदनमादित्याय श्री
 रवंडं सोमाय कुंकुमं मंगारकाय। गोरोचनं बुधहृदस्पतिन्यां। श्रीखंडं शुक्राय। कस्तूरिकाश

निराकृत्यां॥विविचरं दनं केतुच्य॥कुंदरादि॥रक्तकणवीरमादित्याय॥श्वेतकणवीर
 सोमाय॥कुसुममंगारकारकाय॥चंपकबुधाय॥रातपत्रं वृक्षस्य तये॥जातीपुष्पं मुक्ताय॥रा
 मीपत्रं शनिशराय॥अगस्त्यपुष्पं राहवे॥विविचरं पुष्पं केतुच्य॥कुंदरादिधूप॥सर्वेषां
 क्षीप॥गुडोदनमादित्याय॥घृतपायसं सोमाय॥हविष्यमंगारकाय॥क्षीरषष्टिकंबुधाय॥द
 थ्योदनं वृक्षस्य तये॥मोदकं मुक्ताय॥क्षरं शनिशराय॥सांसमोदनं संयुक्तं राहवे॥वि
 चित्रान्नं कितवे॥इति पूजाविधिः॥आदित्यादिनवग्रहे च दमत्रा॥अधिदेवता च
 इदमत्रा॥चंदनादिनिवेद्यं स॥अर्घ्यं॥आदित्याद्याग्रहाः सार्वपीठे ये त्रप्रतिष्ठिताः॥तेषु

कुंतुमया दत्तं इममर्घ्यं नमो नमः॥नागवह्नीदलं शुभ्रं ह्रीं फलसमन्वितं॥कर्पूरं लस
 मायुक्तं तांबूलं प्रतिगृह्यतां॥अत्र चंदनं॥निर्दंने वेद्यं शा० थं॥स्थापितदेवतासहितानां
 नवग्रहाणां यथा विनागं निवेद्यं वा स्वाहा॥नमो ब्रह्मणे रुक्मये देवा सो रुक्म॥विश्वत
 श्चक्षुः॥इदमारात्रिकं॥नवग्रहे च॥स्थापितदेवतासहितं॥पुनः पूजा॥आरात्रिकं चंदनं
 नमस्कारं॥आदित्यादियो नमः॥आयुर्विद्याधनं दत्तयज्ञः शौर्यं वपुष्कलं॥पुत्रान्दत्तमु
 र्वेदं दत्तमवन्किमांश्च दत्तमे॥इति प्रार्थना॥रक्तचंदनादिचंदनेः॥रक्तकणवीरादिपुष्पैः
 कुंदरादिधूपैः॥शक्तादिपूतैः॥गुडोदनादिनिवेद्यैः॥कर्पूरादिआरात्रिकैः॥अनया यथा

कृतं पूजनं या न गवंतः आदिः या हाः स्थाः सदिताः प्रीयंतां वक्रि पूजा आदित्ये कपिले
 कुतारा नगा इति वाक्को पुष्प प्रहे पत्त बलिदानं इर्वस्थां वातार मिंद इ इंशाय बलिन
 म इंशानुवारयो बलिन म त्वं नो अग्ने ते अग्ने न म अग्नु म यस्मिन् दे ति यमा
 य न म यमानु म प्रतार्या यु तां निर्कृत्ये म निर्कृत्यनु म उडुत मं वरु म वरुणा य
 न म वरुणानु व म आना नितु कि न वायवे न म वायु नु वरे यो न म वयं सो म दि
 सो माय न म सो मानु म तमी शानं इशानाय म इशानानु म अस्मे रुद्र रुद्राय
 रुद्रानु म स्यो ना य प्रथिव्यै न म प्रथिव्यनु म इति बलिदानं अथ पूजा क्रिया १२

स्रव वतुष्टयं स्रविमुक्ता पत्रं शृंगं नालिकेरं व श्रीखंडं कर्पूरं कस्तूरिकां उत मवस्त्रं वा
 मुक्ता समुद्रा इर्मि मि स्वाहा धरया धृत हो म ततः स्विष्टकृत् एकः स्रव अवदा
 न मे कंठ परिस्रव इयं अनिघारे न उ अग्ने स्विष्टकृत् स्वाहा सप्तकं स्वाहा उ
 वः स्वाहा स्वाहा ह्रुवः स्वः स्वाहा अया आग्ने स्थ न निशं स्तिश्च सत्य मित्र मया अ
 सि अया साम न साता ताया सन्दद्य मृदिषे प्रयानं क एहि नैष जं सौ दौ प्रजायत ये
 स्वाहा सद्ये पाणो य कृशास्तान् दक्षिणा नाग्रे संगृह्य मूले सद्ये न स्रव्यं मध्यं स्र
 व मूलं माज्यं स्थात्यां अग्ने र्वासा सीति तिस्रः समिधे नु कृयात् त्रयोक्तं पयुर्दणं इह

मा पशति नृवेन मार्जनं ॥ पवित्रं प्रो वक्षिष्या ॥ बर्हि होमि ॥ होम संकल्पः ॥ पुण्या ॥ स्तुति
 वा ॥ मो ॥ अरु ॥ दी ॥ शां ॥ कु ॥ उ ॥ ह ॥ अ ॥ आ ॥ धि ॥ अस्मिन्न नवग्रह शांति कर्मणि य
 द्य इष्टं यावद्याव संख्या कं येन येन मंत्राण कुतंत त इष्टं तावत्तावत्संख्या कं तेन तेन म
 त्राण कुतंत तस्यै तस्यै देवतायै प्रीयतां ॥ ते देवाः सुप्रतिदाः शांतिदाः पुष्टिदाः वरदाः
 नवेद्युः ॥ अस्य नवग्रह शांति कर्मणा प्रतिष्ठा सिध्यर्थं सर्व निष्ठ ॥ आदित्यादि नव
 ग्रहाणां प्रीत्यर्थं धेन्वाद्यक्तदक्षिण निष्कृय यथा ॥ इष्टं आचार्य प्रमुख रुविज्ञापके
 ल्यो हं संप्रददे ॥ यो यस्य वि ॥ तां ॥ अस्य नवग्रह शांति कर्मणो यन्मूनातिरिक्तं परिष्ठे

१३

रार्थं यथोक्ता हं हूय मंदक्षिणां नामा गोत्रे न्यो ब्राह्मणे ॥ यो यस्य ॥ तां ॥ दक्षिणाः पां वि
 त्यादि ॥ स्वस्ति नवं तो क्व वंतु ॥ नवग्रह शांति कर्मणो यन्मूनातिरिक्तं ॥ स्तु ॥ अ निषेक
 रुद्रकलत्रा ताम्रपात्रे जल मुहृत्य पूर्वा निमुख सख जनस्थ यजमान स्या दृष्टु क्रामण
 शिरसि कार्य ॥ तत्र मंत्राया ॥ अंबयो र्य रुक् ॥ आप इक्ष रुक् ॥ इमं मे गंगे रुक् ॥ समुद्र ज्येष्ठा
 रुक् ॥ सहस्राक्षं रात धरं रुषि निः पावनं कर्तं ॥ तनत्वा मनिषि वा मि पाव मां न्यः पुनं तु ते
 जगं तव रुणो राजा नगं सूर्यो दृष्टि स्य ति ॥ नग मिं इष्ट वायुश्च नगं सप्त रुषयो दंड ॥ यत्ने
 कत्रोषु दो न ग्निं मीमां तय च मूर्धनि तलाटे कर्णयो रक्ते रा पस्त द्वां द्वां तु त सदा ॥ अष्ट

तानिषेकोस्तु॥ मांगल्यं कुंकुमेन साक्षात्तना॥ ग्रहादिषु दक्षिणादिफलानि च॥ वृक्षानु
 क्रमेण तेषां दत्ते दद्यात्॥ अज्ञाय यं जमानाय वाना लिकेरं॥ आज्याक्तस्रवेण ग्रहदोम
 नस्मगुहीत्वा तर्षा ललाटे कुंकुमवन्मांगल्यं॥ वक्ष्ये न ग्रहादीनां तर्षा वञ्जनी वदि॥ अ
 न्नमनंददाति॥ प्रणीता विमो कः॥ ब्रह्मणे पूरणे त्रि॥ ग्रहशान्ति कर्मणः समृद्धर्थे इदं पूर्य
 पात्रं सहिरण्यं ब्रह्म नूतु च महं संप्रददौ॥ ब्रह्मो सज्जनं॥ कर्मपवर्गे ब्राह्मणे नो जनो॥ अ
 स्य नवग्रहशान्ति कर्मणः समृद्धर्थं कर्मांगि देवतानां प्रीत्यर्थं न्यूनातिरिक्तं परिष्कारार्थं यथा
 संपन्नेनानेन वृत्तिपर्यंतं न जोजानन ब्राह्मणमेकं अहं तर्पयिष्ये न गवत्यः कर्मांगि देवता प्री १४

येतां॥ नानः पंचो नाशांतिः॥ नानं इन्द्राग्नी वर्गश्च यो विजयेत्॥ अस्य नवग्रहशान्ति क
 र्माणो यन् न्यूनातिरिक्तं॥ सु॥ गृहे वृद्धि० उ० सु॥ ग्रहादीनां वि सज्जनं॥ इति ग्रहशान्तिः॥
 ॥ अथ विनायकी शांतिः॥ ग्रहसहिता॥ अंगुल लक्षणं॥ स्वातंत्र्यगुल १५ यव॥ चतु
 र्यंशेन॥ मेखला प्रथम अंगुल २ पृथुः द्वितीया अंगुल ४ यव १ पुरुष उच्चैः॥ द्वितीया अंगु
 ल ३ यव॥ उच्चैः॥ तृतीया अंगुल २ यव॥ उच्चैः॥ अंगुल १२ दीर्घयोनिः॥ मध्ये अष्टांगुला
 पृथुः॥ अंगुल ३ कुंड मध्य स्वातंत्र्य विष्टा॥ अंगुल १ मात्रः कंठ कुंडो द्वायस्य एवं कारः॥
 स्वातंत्र्यगुल १५ यव॥ मेखला प्रथमा अंगुल ४ यव॥ मे० द्वि० अंगुल ३ यव॥ तृतीया अंगु

गुल २ भव ॥ नशसन अंगुल ३ चतुरस्र अंगुल १२ उच्चाय गणेशां विक्रयोः पीठे अंगुल १२
 समचतुरस्र उच्चायोपि अंगुल १२ ॥ ग्रहपीठं नशसन मेव ॥ होमकुंडा दुत्तरस्यां दिशि
 नशसनं ॥ ईशान्यां ग्रहपीठं ॥ पूर्वस्यां गणेशां विक्रयोः पीठे गणेश मूर्ति स्थापनं ॥ उत्तर
 स्यां अंबिका मूर्ति स्थापनं ॥ ॥ अथ उपहारः ॥ गणेशां विक्रयोः मूर्तिमो वार्य मया ॥ का
 पडां ४ रक्त अथवा पीत अथवा श्वेत अदन वस्त्र ग्रहपीठे स्थापनार्थं ॥ जुली मुं १ रुद्र कल
 शार्थं कुंज ४ अकाल बुध कलश रुद्रस्य १ आवला ५ मुशपन ५ जुलीया ४ कुंजार्थं पंच
 पद्मवा ॥ सुगंधि इष्टं ॥ प्रियंगु ॥ नालिकेर ॥ बाले ॥ अगरो गोरावन ॥ चंदन ॥ मृत्तिका ॥ तीर्थे दि १५

कं ॥ मूर्पश्च मूर्पोपि हारः ॥ करडा ॥ पवालु १ तंडुला ॥ पवालु १ कल मुष्टि १ कूरशोर १ ॥ गोधूमनि
 मित मसूर ॥ पक्का पक्का कावां २ पाकां २ मांसस्थाने माषान्ते सेर १ ॥ नानाविध पुष्प ॥ नानावि
 ध सुगंध ॥ सुरात्रिविधा ॥ गौडी ॥ पैछी ॥ माध्वी ॥ मूलक पणी ३ हरी ३ मूप २ ईं डरां २ करबोसै १
 शोरी पायस सेर १ श्री लोटा ३ मोदक ३ रक्तान दुहवर्म १ श्री पणी १ पीठ १ पंचवर्ण स्वस्तिक क
 णा ॥ श्वेत रक्त तंडुला ॥ अउदानी ला मुग ॥ पीली दालि ॥ वस्त्र २ यजमानार्थ ॥ वस्त्र मुग्म दक्षि
 णार्थ ॥ मर्ष पतेला ॥ म्क वउदंबरनो ॥ चरु स्थाली ३ नालिकेर १ ॥ तिला ॥ यवा ॥ अत्यतरा गोल सेर १
 बोखामां णां ४ शकेरु ० अर्कपालाश ० हवदिधि मधु दुध माकर ॥ नवग्रह पात्री ॥ नवग्रह ध

पा० ऊं कमसर्षपा० कल्कसाज्या० घृती० शूकेडसुगंधश्च सहितः॥ पूगः॥ ॥ इति उपहारः॥ म
 स्तुंडिलं विघ्नराजस्य गोयश्चि स्थापनं ततः॥ वरं ब्राह्मणानां वनतो नशमनक्रिया
 स्थापकं नं कलत्रानां वातशुभुशपनादिकं॥ ऊं वां डीवरुपाकां तालघुपूजादयोरपि॥ वि
 तानिधारणाद्याज्यागां ताव ऊं वां डिका॥ नशमनोपविष्टस्य कल्केना धत्तनं ततः॥ गंधै
 र्द्विद्विलेपश्च दक्षिणा स्वस्तिवाचनं॥ कलत्रोः स्तपनं तस्याते तद्गोमश्च मस्तके॥ यजमाने
 कृयास्तानं वरो राहुतयश्च षट्॥ विनायकां बिकापूजां प्रणामोऽर्घ्यं स्तथांजलिः॥ संकल्प
 श्चैव पूजाया उपस्थानं पृथक् पृथक्॥ ऊं वां डी स्विष्टकृत्स्वयि व द्रुक्ष्वि स र्जनात्॥ इति मन्त्रः १६

दक्षिणा दीनां कल्पना मंगलक्रिया॥ बलिदानं वरोः शेषाच्च वरे शूर्यमाचनं॥ ततो वरं
 आचार्यः स्वस्ति कथं दद्यात्॥ राजापकां यजमान उ द्भुक्ः पूर्वान्निमुखानां वरं ऊं वां डी
 तत्र अद्येत्यादि विनायकोपसर्गनिवृत्त्यर्थं स ग्रहवेनायकीनां निकर्मणि रुघे दमूर्ते आवा
 य एतत्ते पाद्यं इत्यादि स्वस्तिवाचक एतत्ते पाद्यं॥ रुचिक ए० जापक ए० द्यं॥ ततः ऊं वां डी येव
 रण आर्द्रं॥ आचमनादि प्रयोगं परित्वा आचार्यप्रमुख स्वस्तिवाचक रुचि जापकानां वरणम
 दं करिष्ये॥ अमुकस गोत्र अमुका रत्ना मन्व स्रयुग्म धेन्वा द्यक्त स्थाती पाक द्येना दं यक्ष्ये॥
 तत्र वा माचार्यं दृष्ट्वा युष्मान् स्वस्तिवाचक रुचि जापकान् दृष्ट्वा इत्यादि अथा दत्तं आ० स्व

स्तिवावककृत्विक् इत्यादिउत्तरेकर्मणिअविघ्नमस्तु॥ इत्यंतं सर्वत्र स्वस्तिवावककृत्विक्
 धिक॥ मांगल्यं आशीर्वादिश्च॥ अथ यागस्य० कर्तव्यं कर्मेतिदिधिपूर्वकं॥ ततो न शस
 नेरुतमितरक्तकृत्नीलपीतारव्यपंचवणस्वस्तिके प्राग्वाप्राग्वाभुतरले मं रक्तमा
 नदुर्ध्वमंत्रास्तीर्यतदुपरिशिपणं पीठं वस्त्रं स्थापयेत्॥ पूर्वादिदिक्षु क्रमेण चतुरा कलशा
 न्जलहरणं निउक्तलक्षणान् स्थापयेत्॥ तत्र मुद्रापनादिकं न्यसेत्॥ अथ स्थानां कृत्वा
 इत्मीकासंगमाधृदात्॥ पृथिकां रोचनां गंधान् गुगुलुं च प्रियंगुवालोनालिकेर इत्यादिक
 लोचुनिक्षिपेत्॥ ततः आचमनं स्वस्त्ययनमित्यादितस विभुर्व इत्यंतं कृत्वा हविर्दिणं॥

१७

मिताय समिताय शालाय कटं कटाय कृष्णाय राजपुत्राय जुष्टं गुह्यामि॥ अचुर्थं हस्तीं
 जुष्टमासादयामि॥ आदित्याय० कुरुच्यो जुष्टं गुह्यामि॥ अचुर्थं हस्तीं॥ जुष्टमासादयामि॥
 आदित्या० केतुपर्यंतच्यो जुष्टमासादयामि॥ अचुर्थं हस्तीं॥ मिताय० जु० मासादयामि॥ प्रो
 त्यामि॥ त्रिप्रहालनं उच्यते॥ अथिअयणं वक्रमेण उदकमं स्थां॥ दक्षिणतो गणेशपीठं
 वस्त्रमास्तीर्यतदुपरि अष्टदलेनागवध्रीदलोपरि गणेशमूर्तिस्थापनं॥ एवमंबिकायाः षट्
 कोणे उपरि उच्यते॥ मंदे पृथुजा॥ ततो यदादीनां स्थापनं॥ रुद्रकलशस्थापनं॥ तत्र ब्रह्मविष्णु
 इस्थापनं॥ सार्वपां प्रतिष्ठापना संक्षेपेण॥ रुद्रकलशे रुद्रजपः॥ श्रितानि धारणाद्याज्यनाशं

तं कृत्वा यजमाननाले ऊं ऊं म विं कृत्वा वस्त्रापर्याणं । न शसने आदौ दक्षिणं पादं निधा-
 य यजमान उ पविशति ॥ ब्राह्मणे शुभ्र पुण्याहमिति कृत्वा णेषु । ततः आचार्यः साज्येन गेश-
 मर्षपकल्केनाश्रुक्तासंगुष्ठाभ्यां पादयोजनो जनुस्मि तयोः करयोः स्कंधयोर्ललाटे च न-
 क्रिच उः कृत्वा । ततः चतस्रः सुवासिन्योष्टौ वा एवमेवाभ्यंजयति । ताभ्यो वस्त्रयुग्मानि मु-
 क्कटान् स्रजश्च दद्यात् । ततः कल्कोनोदनं । गंधैर्हृद्भिर्विलेपय ॥ मांगल्यकरणं वर्धप-
 नं । स्वस्तिवाचनं । पुण्याहं दीर्घमा० इत्यादि ॥ स्वस्तिवाचनकर्मणः प्रतिष्ठासिद्ध्यर्थं हस्ते
 शु० मुद्रांति विवित्यं तं कृत्वा ॥ अस्य न शसनोपविष्टस्य मम स्वस्तिवाचनकर्मणः प्रति

३
 ष्ठासिद्ध्यर्थं श्रीगणेशाय श्रीत्यर्थं विनायकोपसर्गनिवृत्त्यर्थं हिरण्य० चं अथवा बार्हस्पत्या
 निवस्त्रयुग्मानि स्वस्तिवाचकब्राह्मणेभ्योऽहं संप्रददे ॥ जलं जले ॥ यो यस्य विनागः० तां त-
 यान श० मम श्रीं विक्राप्रीत्यर्थं दत्तानि बार्हस्पत्या निवस्त्रयुग्मानि विवित्राणि मुक्कटस्र-
 जसहितानि चतसृभ्यः सोवासिनीभ्यः अहं संप्रददे ॥ दक्षिणाः पां वित्यादि स्वस्तिनर्वाताबु-
 वं विति ब्राह्मणहस्तेषु अस्य न श० मम स्वस्तिवाचनकर्मणो यन्मूनातिरिक्तं० स्तु० गु० उ०
 ततः पूर्वपंचमं कलत्रमादाय । आचार्य उक्ताय गृहीत्वा पुण्याहवाचनं कुर्यात् ॥ तदेव लिख-
 ता ॥ ॥ संप्रज्य गंधमात्याद्ये ब्राह्मणान् स्वस्तिवाचयेत् । धर्मकर्मणि मांगल्ये संग्रामाद्भुत

दर्शानां पुण्याहवाचनं देवब्राह्मणस्य विधीयते। एतदेव निरंकारं कृत्य त्रिंशत्त्रिंशत्
श्रुत्याः। स्थापयेद्गुणं कृतं पंचपदसंयुतं। पंचरत्नसमायुक्तं वस्त्रयुग्मेन वेष्टितं। संगृह्य पा
णिनाचार्यो वाचयेत्स्वस्तिवाचनं॥ अवनितं तज्जानुमंडलं कमलमुकुलसदृशमंजलिं शि
रस्थाधरयदक्षिणेन पाणिना सुवर्णहस्तं कलत्रांधरयित्वा दीर्घविषोनागानद्योगिरयः
त्रीणि विष्णुपदानि वातनञ्चायुःप्रमाणेन पुण्याहं दीर्घमायुरस्तु। शिवाञ्चापः संतु। सोमन
स्य मस्तु। अक्षतं वारिष्ठं वास्तु। गंधार्पांतु। मांगल्यं वास्तु। पुष्पाणि पांतु॥ सुश्रिय मस्तु। अक्ष
ताः पांतु। आयुश्च मस्तु। तांबूलानि पांतु। ऐश्वर्यं मस्तु॥ दक्षिणाः पांतु। आरोग्यं मस्तु। दीर्घमायु

रस्तु॥ शान्तिरस्तु। पुष्टिरस्तु॥ पुष्टिरस्तु॥ श्रीर्यत्रा विद्या विनियोगैर्वित्तं बहु पुत्रं बहु धनं
वायुर्थं वास्तु॥ यं कृत्वा सर्वं वदयत्तु क्रिया कर्ण कर्मरिनाः शुभाः शोभनाः प्रवर्तन्ते। प्रवर्तन्ते।
तमहमोंकारमादिं कृत्वा कथ्यन्तु। सामाथ वशिर्वचनं बहु कुरुष्वितं समनुज्ञातं नव। इर
नुज्ञातः पुण्यं पुण्याहं वाचयिष्ये। वाच्यतां॥ इविणो दा इविणो दा रुक् सविता पश्चात्तात
रुक् नवो नवो नवति जायमानो रुक् उच्चादिविदक्षिणावतो रुक् इत्येता रुक् पुण्या
हे ब्रूयात्॥ व्रतनियमतपस्वध्यायऋतुदमशमदानविशिष्टानां सर्वेषां ब्राह्मणानां म
नः समाधीयतां। समाहितमनसः। प्रसीदन्तु नवंतः। प्रसन्नास्म॥ शान्तिरस्तु। पुष्टिरस्तु॥

उष्टिरस्तु। वृद्धिरस्तु। अविघ्नमस्तु। आयुश्चमस्तु। आरोग्यमस्तु। शिवं कर्मस्तु। कर्मस
 मृद्धिरस्तु। पुत्रसमृद्धिरस्तु। वदसमृद्धिरस्तु। शास्त्रमृद्धिरस्तु। धनधान्यसमृद्धिरस्तु। इ
 ष्टसंपदस्तु। अनिष्टनिरसनमस्तु। यत्पापं तस्मिन्निहतमस्तु। यद्यद्येयत्तदस्तु। द्विपदव
 तुष्यदेव्यः शांतिरस्तु। उत्तरे कर्मण्यविघ्नमस्तु। उत्तरोत्तरमहरहरनिवृद्धिरस्तु। उत्तरोत्त
 राः क्रियाः शुभाः शोचनाः संपद्यंतां। तिथि करणमूकृतनिक्षत्रग्रहलग्नाधिदेवताः प्री
 यंतां। तिथि करणे मूकृतनिक्षत्रसग्रहे सदिवातप्रीयेतां। दुर्गापांवात्यौ प्रीयेतां। अग्नि
 पुरोगा विश्वे देवाः प्रीयंतां। इन्द्रपुरोगामरुद्राणाः प्रीयंतां। वसिष्ठपुरोगा रुषिगणाः २०

वेदा. २.

प्रीयंतां। असंधती पुरोगा एकपत्न्याः प्रीयंतां। महेश्वरपुरोगा उमा मातरुः प्रीयंतां। ब्रह्म
 पुरोगा सार्वभौमः प्रीयंतां। विष्णुपुरोगा सर्वे देवाः प्रीयंतां। ब्रह्मचब्राह्मणाश्च प्रीयंतां।
 श्रीसरस्वत्यौ प्रीयेतां। अश्वमेधे प्रीयेतां। जगवती कात्यायनी प्रीयतां। जगवती माहे
 श्वरी प्रीयतां। जगवती रुद्रिकरी प्रीयतां। जगवती वृद्धिकरी प्रीयतां। जगवती त्रुष्टिकरी
 प्रीयतां। जगवती पुष्टिकरी प्रीयतां। जगवती विघ्नविनायकौ प्रीयेतां। सवर्जितलदेव
 ताः प्रीयंतां। सवर्ग्यामदेवताः प्रीयंतां। दृताश्च ब्रह्मर्षिः। दृताः अपरिपंथिनः। दृताश्च
 विघ्नकराः। नात्र वः परानवयांतु। नाभ्यंतु घोरानि। नाभ्यंतु पापानि। नाभ्यंतु वितयः।

शुभा निवर्द्धतां। शिवात्रापः संतु। शिवास्तवः संतु। शिवावनस्पतयः संतु। शिवात्र
 ग्रयः संतु। शिवात्राकृतयः संतु। अहो रात्रे शिवे स्थातां। निकामे निकामेनः पर्जन्योद्य
 षतु फलवत्यो नर्तुषधयः पश्यान्त्योगहे मोनः कल्पताम्॥ शुक्रांगारबुधदृढस्पति
 शनिश्चरराकुकेतुसोमादित्यपुरोगा सर्वे ग्रहाः प्रीयतां। नगवान् स्वामी नारायणः प्री
 यतां। नगवान् स्वामी पर्जन्यः प्रीयतां। नगवान् स्वामी महामेनः प्रीयतां। अथ पुण्यादका
 लं वा वयिथे। वाचतां। ब्राह्मणं पुण्यं मह्यं च सृष्ट्या दनकारकं। विददृक्षोऽवन्तित्यं
 तत्पुण्यादं ब्रवन्तु नः। अहो ब्राह्मणाः अस्य यजमानस्य गृहे पुण्यादं न वंतो ब्रवन्तु ३ पुण्या

२९

हं ३ उक्ता तव शक्रानसामगायसि रुक् १ पुनं तु मा देव जनाः रुक् १ पुनानः सोमा रुक् १ पु
 नं तु मा देव जनाः रुक् १ पृथिव्या मुधृतायां तु यत्कल्याणं पुरातनं॥ रुषिनिः सिद्धं धर्मे
 स्तत्कल्याणं ब्रवन्तु नः। अहो ब्राह्मणाः अस्य यजमानस्य गृहे कल्याणं न वंतो ब्रवन्तु ३ कल्या
 णं ३ अथाऽसाममस्तरुक् १ यथे मां वाचं कल्याणी रुक् १ कयानश्चित्रा रुक् १ सागरस्थ उ
 या रुद्धिर्महा लक्ष्म्यादिनिः कृता। संपूर्ण मुद्रनावासातां रुद्धिं ब्रवन्तु नः। अहो ब्राह्मणाः
 अस्य यजमानस्य गृहे रुद्धिं न वंतो ३ तु। रुद्धतां ३ रुद्ध्या मस्तो मे रुक् १ सत्रस्य रुद्धिः १ अ
 हो वा ३ अगमज्योतिः। साम १ स्वस्ति यत्र विनाशारद्या पुण्यकल्याण रुद्धिदा। विनाय

कप्रियानित्यं तां स्वस्तिं ब्रवंतु नः ॥ अहो ब्राह्मणाः अस्य यजमानस्य गृहे स्वस्तिं नवं तो ब्र
 वंतु ॥ ३ स्वस्ति ३ स्वस्ति रिरुद्धि प्रपथे श्रेष्ठारे रुक् १ स्वस्ति न इंदो वृद्धश्च वा १ त्रा तार मिंदम
 वितार मिंदं साम १ आप इहा उनेष जी रुक् १ अमृतानि पेको अस्तु ॥ ॥ इति स्वस्ति वाचनं
 ॥ मं पूर्णा ॥ ॥ ततः पूर्वकलशमादाय मदस्नात्तं रातधरं रुषि निः पावनं कृतं । तेन वामे नि
 षिं वामि पावमान्यः पुनं उते । इत्युक्त्वा आश्रपत्रेण हिरनिषिद्य यजमानस्य शिरसि श्र
 वनि मुखस्तिष्ठन् उतरानि मुखो वा आचार्यः निनयेत् । ततो दक्षिणं कलशमादाय । नगं
 तवरुणो राजानगं सूर्यो वृहस्पतिः । नगमिंश्च वायुश्च नगं सप्त रुषयो ददुः ॥ इति पूर्व २२

वत् निनयेत् ॥ ततः पश्चिमकलशमादाय यत्रे कशेषु दिो नयिं सीमं ते यश्च मूर्धनि एत
 लाटे कर्णायारुहो रापस्तद्धं उत सदा ॥ इत्येवं निनयेत् । ततो द्याकृत्य उत्तरं कलशमा
 दाय । त्रीन्मंत्रानुच्चार्य पूर्ववत् निनयेत् । ततः वामहस्तेन कुशानादाय तस्य शिरसि धार
 यन् माषपंतिलं ठदं वरस्कवेण कुशाग्रां तर्हित शिरसि वक्ष्यमाणं त्रिजुक्त्यति । य
 जमानस्य गं कुयति ॥ इदं मिताय नमम इत्येवं सर्वेभ्यः ॥ ॐ मिताय स्वाहा ॥ ॐ संमिताय स्वा
 हा । शालाय स्वाहा । कटं कटाय स्वाहा । कृष्णाय स्वाहा । राजपुत्राय स्वाहा ॥ यजमानस्य
 अर्च्यगस्नानं । ततश्च उष्टृदीतं कृत्वा मिताय स्वादेत्यादिभिः षड्भिर्मंत्रैः षड्भिनायकवर्चि

तीजुक्रियात् ततो ग्रहाणां समिदा ज्य चर्वादि होमः॥ ततो विनायकां विकाश्रजा॥ तत्र कारु
 भुतत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुंडाय धीमहि॥ तन्नो दंती प्रबोदयात्॥ अनेन मंत्रेण गणेशस्थो
 लशो पवारः पूजा॥ नृता नृत तं दुला द्य पदारु तं दूर्यस्तं निवद्यं सकुसुमोदकेन अर्घ्यं
 नालिकेरार्घ्यं॥ तत्पुरुषाय० दंति न एषा त इव स पृथुष्यां जलिः॥ पुण्या दं दी० मुखांति
 र्भवतु॥ अस्य गणेश पूजन कर्मणः समुद्ध्यर्थं श्री विनायक प्रीत्यर्थं विनायकोपसर्ग निवृ
 त्यर्थं यथा संपन्ने नानेन तृप्तिपर्थं तन जाजनेन शत ब्राह्मणान् अहं तर्पयिष्ये॥ न गवा
 न् श्री विनायकः प्रीयतां॥ अशक्तौ यथा संख्या कान्वा॥ यथा नृतां पूजां श्री गणेशाय तच्चा

२३

दा॥ अनया यथा नृत पूजया न गवान् श्री गणेशः प्रीयतां॥ उपस्थानं॥ रूपं देहियशोद
 दिनायं न गव न देहि मे पुत्रान् देहि धनं देहि सवन्त्रिकामांश्च देहि मे॥ एवमं विकाश्रजा॥
 सुनगाये विद्महे काममालिने धीमहि॥ तन्नो गौरी प्रबोदयात्॥ इति मंत्रः॥ न गं न ग व
 ति देहि मे इत्युपस्थान विशेषः॥ ततो न्यामवदानमुधृत्य पात्रां तरे मुक्ता ततः स्कविन्द्य
 पूर्वाक्त धर्मेण स्विष्टकृत जुक्रियात्॥ सप्तकं प्रजापतये स्वादेति नृवा सद्ये पाणो यान्
 क्रशान् स्कन्धं० अग्नेर्वासा सीति॥ तिस्रः समि० इत्यादि बर्हि होमः॥ पुण्या० मुखांति र्भवा
 तु॥ अस्मिन् सग्रह विनायक शान्तिकर्मणि यद्यद्दत्तु॥ सग्रह विनायक शान्तिकर्मणि यद्यद्दत्तु॥

आसिद्धर्थे वस्त्रयुग्मधे न्वाद्यक्तदक्षिणानि श्रुय यथा दास्यमानं इच्छं आचार्यप्रमुखं वि
 ज्ञापकचोर्दसंप्रददे। यो य० तां॥ **हृयसी संकल्पः॥** दक्षिणाः पां वित्यादि। ब्रवंतु। अस्थम
 य० कर्मणो० स्तु। विनायकोपसर्गः निवृत्तिरस्तु॥ ततो निषेकः॥ **मांगल्यं॥** विनायकवरो शो
 षात्तनशसनं परितः बलिदानं। इंशयनमः। इंशनुवरेत्योनमः। इत्यादिक्रमात्मानुवरेत्यो
 दिक्पालेभ्यः। ततश्च वरेष्ट्वर्णमोचनं। ववरे ह्रमिंशोधयिवाकुं कुमेन प्रोक्ष्य कुशाना स्तीर्य।
 वचराधिष्ठात्री देवतानां अत्र वंदनादि पूजां। अवाष्ट्वर्णं बलिं दद्यात्। तस्य मंत्राः। बलि
 गृहं विमं दवा आदित्या वसवस्तथा। मरुतो याश्चिनो रुद्राः सुपत्न्याः पन्नगाः यदाः। असु

राया बुधनाश्च पिशाचा मातरो नगाः। शाकिन्यो यक्ष वेताला योगिन्यः पूतनाः शिवाः
 जृम्भकाः सिद्धगंधर्वमाला विद्याधरा नगाः। दिक्पाला लोकापालाश्च येव विद्म विनाय
 काः। जगतां शांतिकर्तारि ब्रह्माद्याश्च महर्षयः। माविष्मं मावमेपापं मासं तु परियंथिनः। सो
 म्यानवंतु वृक्षास्ते वृत्तप्रेता सुखावदाः। इंदे वेणवश्चर्पस्त्रं ने। वद्यं कृता कृता कृपहारं
 जातं आदित्यादिलिंगोक्तदेवताः॥ अयः इति श्रुवा निभुरवः सन् पूर्वकोर्णं श्रुप्यं मुक्ता
 अतिष्ठ जन् दक्षिणाति क्रम्य नमस्कृत्य गच्छेत्। तता मंडपद्वार्यो गत युगमुशलादिना
 श्रियो मंगलाचारं कुर्वीति केचित् अनिषेकं मांगल्यं च। ववरेष्ट्वर्णं मुक्ता गृहमागतस्य

पश्चादेव कुयन्निर्ध्वमित्याहुः॥ पाठकमादर्थक्रमो बलीया निति न्यायात्। ततः आवा
 र्यः प्रणीता विमोकादिशांत्यंतं कुयति। अथ सप्रह विनायकशांतिकर्मणा यन्मू० स्तु०
 विनायकोपसर्गनिवृत्तिरस्तु॥ ॥ इति सप्रह विनायकी शांतिविधिः॥ ॥ अथ याज्ञवल्क्यो
 क्तमूलश्लोकाः॥ विनायकः कर्मविघ्नसिद्ध्यर्थं विनियोजितः। गणानामाधिपत्येन रुद्र
 एव क्लृप्तः। ताना पसृष्टो यस्तस्य लक्षणानि निबोधत। स्वप्ने वगाहनेत्यर्थं जलं मुंडा
 य पश्यति। कषायवाससस्यैव क्रव्यादांश्चाधिरोहति। अंत्यजैर्गर्दिने रुष्टैः स हि कत्राव
 तिष्ठति॥ व्रजनपितयात्मानं मन्यते तु गतं परे॥ विमना विफलारंजः संसीदत्यनु निमित्तकः २५

ताना पसृष्टो लज्जितनराज्यं राजनंदनः॥ कुमारी नवनन्तरि मपत्यंगमंगना। आचार्यं च
 श्रोत्रियश्च न शिष्यो ध्ययनं तथा। वणिक्त्वा न नवाप्नोति रुषिं चैव कृषीवलः। स्नपनं तस्य कर्तव्यं
 पुण्ये क्रिविधिपूर्वकं। गोरसर्षपकल्केन साज्येनोसादितस्य च॥ सर्वेषु धैः सर्वगैर्धैर्विलि
 प्तिरि सस्तथा॥ न शमनोपविष्टस्य स्वस्तिवाद्यादिजाः शुभाः। अथ स्थाना रुजस्थाना धूम
 कासंगमाधृदात्। मृत्तिकां रोचना गंधान् गुगुलं वा सुनिक्षिपेत्। यत्रा रुता ह्येकक
 ऐविर्भुक्तिः कलत्रो रुदात्। चर्मण्यान् दुहेरक्लेस्तथा न शसनं ततः। सहस्राहं शतधा
 रं रुषिनिःपावनं कृतं। तनवा मनिषिं वा मिपावमान्यः पुनं नुते। नर्गात वरुणो राजान

हेमैकमंत्राः पार्वतीपता। एतत्सर्वप्रयत्नेन कथयस्व सुविस्तरात् ॥ ॥ ईश्वर उवाच ॥ ॥
 शृणु श्रेयसः कन्या नृवाजीवपूजां महाभुजां नारदस्य परमं गुह्यं यथोक्तं कृतिका सुता। षडष्टके
 दुष्टे को वतुर्थे जन्म कर्मणि। द्ययस्ते वगुरौ कन्या विवाहो नैव न स्यात् ॥ केचिदिच्छन्ति देवता
 विशिष्टप्रमुखाश्च ये। कथं हि हस्यं तीपूजां विधिवस्तान्पूर्विकां। अतिकालादरत्नो नाव
 कालं नो सदा तपि वा। विधिवत्कारयेत्पूजामखिलारिष्टनाशिनी। पुण्यादेस्तिरनर्कत्रेष्ठं
 डिले त्रिदशांगुले ॥ अष्टौ कुंभास्ततः स्थाप्य सहिरण्यान्मपध्ववान्। विवित्रवस्त्रसंवा
 तान् गंधातायेन पूरितान् गेरुकाहरितालावधियं गृह्यमनःशिला। प्रथमे तु न्यसेत्कुं

२७

ने सदा देवी महोषधी ॥ यवव्रीहिप्रियंगुश्च मित्राय निरोचनाम् धु। द्वितीये देशे कोमंत्रिः
 शतपूजा जयंतिका। तृतीये वंदनं कुंदं उशीरं पुष्पपद्मकं। अपरे हयगंधवसुरामांसीह
 रिष्का। स्थाप्यैतान् घटान् दिक्षु प्रतिविदमृचेन तु। अरिष्टाका कजं घातलक्ष्मणावसु
 दर्शना। कलशे पंचमे मंत्री ब्रह्मजज्ञानमंत्रतः। ववादारु हरिश्च अषा मागः सप्तगणः। ष
 ठे कुंभतु विद्युत् ५ दर्द विष्णु विविक्रमे। कुंदरं यथिकं धात्री शानवायेति सप्तमे। गायत्र्या वा
 ष्टमे कुंभे रक्तवंदनं कुंभं। स्नानार्थमाहरे नमंत्रं स्थापयेच्च दिशं प्रति। सो व एंकारे
 प्रमाणतः। वामे तु पुस्तकं यष्टी। अक्षमाला कर्मडलु। चतुर्वर्द्धिं गुं सक्तं जटामुकट

मंडितं पीतवस्त्रपरिधनं सितयज्ञोपवीतिनं। स्थापयेत् स्तुंडिले शुभ्रे मंत्राण्यब्रह्मणस्प
 त। आचार्यः प्राञ्जुर्यो ह्यत्रामंत्रसंनद्धविग्रहः। बलिकर्मविधाननदिकृतिं प्रहृजयेत्
 पूर्वकुंजप्रियासूक्तं शिवसंकल्पदक्षिणे। चतस्रश्चमंमतिपश्चिमे विन्यसेदुधः। आ
 धाय स्रेति कोविरे ईशाने प्रतिरथं जपेत्। आनो न इत्याग्नेये नेनीत कोमिमंत्रतः। ऊं
 नेनु मारुत मंत्र। पीवो न्नाद्यादरा पूर्वकं। चतुर्द्विस्तु यथा। वदं रुद्रजायं तु कारयेत्। पश्चा
 त्सं हृज्यदेवेशं सुराद्यं बृहस्पतिं। इन्द्रासेति मंत्राण्यस्तुंडिले स्थापयेदुक्तं। बृहस्पति
 मंत्राण्युक्तमेन विलेपयेत्। सुवर्णजातिपुष्पैश्च प्रसूनो यच्छेति प्रहृजयेत्। धूपं वा संवने २८

त्वद्यं मंत्राणां निरूपणं तु। विधिवत्सूजयेद्देवं पश्चात् स्नानं समाचरेत्। दक्षिणे आद्यवस्त्र
 या इतरान्वस्त्रवर्मणि। अजिनं चर्म आस्तीर्य क्लृप्तासीत्यनिमंत्रितं। कुमारीपुरुषं चापि
 नशमनसमन्वितं। सफलोदंबरीशाखा कन्यासूर्ध्वनि विन्यसेत्। पश्चात् कुर्वीत विधेः
 कलशोश्चापि षेचनं। त्रातारमिंद्रपूर्वेण इदमापस्तु पश्चिमे। नवनिःपावमानी नियमि
 कुंजनिषिंचयेत्। उत्तरेणेव कुंजेन महित्रीणां रुचेन तु। शतं जीवेति वायवे च यविष्ठे
 ति नेनीत। अनिवा इति ईशान आग्नेये कोमिमंत्रतः। नगं तेत्यादि निमंत्रि रनिषिंचनु
 मंत्रवित्। कृतानिषेका सा कन्या सितवस्त्रैरलंकृता। दध्यक्षत फलेः पुष्पैरर्घ्यं दद्याद्बृह

स्यात्तः नमस्ते गिर सो नाथ वाक्यतश्च हृदस्य तः। क्रूरग्रहपीडितानां चित्रावानसुरेश्वर।
 रूपं ददियशो देहि न त्वरिंधर्मवत्सलं। पुत्रान् देहि धनं देहि सर्वान् कामांश्च देहि मां। कृते
 स्नानतानां मंत्री विधि वत् स्थापयेद्गृहान्। पूर्ववत् स्थापयेद्दक्षिं ब्रह्माणं वोपवेशयेत्।
 प्रणीता प्रणयनं तत्र बहिरास्तरणं ततः। पात्राणां सादनं कृत्वा विशेषश्चात्र कथ्यात्।
 बार्हस्पत्यं च संस्तुत्वा षड्दण्डं धृतं च सं। पीतवस्त्राणि धेनुश्च दक्षिणार्थे द्विजोत्तमैः। आ
 घारावाज्यनागो वज्रादिष्टाज्या कुतीः पराः। मुनीं ऽष्टषड्दण्डेन चतुरावद्यदो मयेत्।
 वाजस्येमतिर्भैक्षमित्यर्वाद्दामयेद्दक्षिं मध्यतः। मधुघृताक्ताः प्रादेशी मश्वठी समिधक २२

मात्रा सदस्यदो मयेन्मन्त्री हृदस्य ततिर्मन्त्रितः। पुनराज्या कुतीर्देया अष्टानिश्चक्रावण्ड
 स्थालीपाकेन होतव्याश्च तस्त्रा कुतीः पराः। प्रथमा वाचस्य ततिर्दंष्ट्रा सां द्वितीयया। वा
 चस्य ततिर्विश्वकर्मावृत्तीया। हामयेद्बुधः। हृदस्य ततिर्दयश्च चतुर्थी। द्विजसत्तमा। उत्तमोऽस्त्रि
 ष्ठरुतंदद्यात्त्रायश्चित्तं यथा विधिः। ग्रहयज्ञविधमेनेन पश्चाद्दो मन्त्रं कारयेत्। ब्राह्मणे वा
 समीपीतधेनुं दद्याच्च देवाके। सवस्त्रांसहिरण्यां च सर्वाणि विनाशिनं। आं वाययित
 ता दद्यात्कर्मसिद्धिप्रयोजनात्। गुरुपूजाप्रकर्तव्या कपिलस्य ववो यथा ॥ ॥ इति हृदस्य
 तिपूजाविधिः समाप्ता ॥ ॥ अथ विवाहादिभुनक्तुं कर्मप्रवृत्तिविनायकी शान्तिः ॥ ॥ ग्रहशान्तिः

तिर्वा॥ तत्प्रतिनिधौ ब्राह्मणजो जर्नवा॥ स्नानं संध्यातर्पणं॥ वैश्वदेवः सर्वसद्येन
 देवपूजा॥ लिखितगणेशपूजा॥ वर्णिकाचारः॥ मातृस्थापनं॥ वसोर्धरां॥ वृद्धिश्चादौ तेषां प्रका
 रः॥ आचमनं प्राणायामः॥ स्थस्तिनोमिमीता० दि॥ प्रयोगं कृत्वा सुतस्य वि० र्गणेशगोया
 दिमातृणां वसोर्धरासहितानां स्थापनप्र० ये॥ पुण्यादं० स्तुत्यादिपुत्रांतिर्नवितुं॥ अ० ग०
 र्थं यथासंपन्नेनानेनचतुरो ब्राह्मणान् अहं तर्पयिष्ये नगवं तो गणेशां विकेतथा आदित्या
 दिनवग्रहाश्च प्रीयंतां॥ श्रीमद्गणपतिं स्थापयामि॥ गौरीं स्थापयामि॥ पद्मां० रावीं० मेध्यां०
 सावित्रीं० विजयां० जयां० देवसेनां० स्वध्यां० स्वाहां० मातृं० लोकमातृं० धृतिं० पुष्टिं० उष्टिं० गो ३०

श्लो१

त्रादवीं०॥ तत्रलौका॥ गौरीपद्मारावीमेध्यासावित्रीविजयाजयादेवसेनास्वध्यास्वाहा
 मातृलोकमातराधृतिः पुष्टिस्तथा उष्टिरत्मा देवतया सद्गणेशनाधिकाद्येतावृद्धौ
 पुण्याश्चतुर्दश॥ रुग्णेदीनां सप्तदश॥ तासां प्रतिष्ठापूजा॥ गुडधूपः॥ नालिकेरार्घ्यः॥ पूगपत्रा
 णि॥ नेत्रव्यानि॥ अत्रचंदनगं० र्थं इदं नेत्रव्यं गणेशगोयादिमातृभ्यो वसोर्धरासहिता
 भ्यो नेत्रव्यं वः स्वाहा॥ गणेशगोयादिमातृभ्यो नमः॥ इति नमस्कारः॥ ततो वसोर्धराः॥ गृहस्थ
 पूर्वकुड्ये वत्तरकुड्ये वा॥ शतधरमितिर्मन्त्रेण मन्त्रावृत्या प्राक्संस्था उदक्संस्था वा शिरसि
 समीलिता सप्तधृतधराः कार्याः॥ गृहनिर्गमवामेव वसोर्धरा वावदिका॥ कायविवादे वि

द्विगुदेवे पूर्वदक्षिणे ॥ गृहाद्यै पश्चिमद्वारे तथा उत्तरमेव ॥ वेदिका वव सोधारि गृहनि
 र्गमदक्षिणे ॥ तासां प्रतिष्ठा हजादि ॥ ततो दृष्टि आर्द्र ॥ तद्विरच्यते ॥ विशेषां दवानां सु
 गमे ॥ पिदृणां वत्रा रियुग्मानि ॥ अक्रोधनैः ० सर्वया ० नां दीमुखी विश्वदेव ० द्यौः ॥ ए० पूजा ॥ स्व
 स्तिन इन्द्रो वृद्धश्रवा रुक्म ० पू० नं ॥ एवं सर्वत्र ॥ पि युग्मस्य द्वितीये ब्राह्मणे अवने जनं ॥ एवं व
 तीये ॥ बटे ॥ एवं वृद्धये ॥ पिदृणा मपियवान् गृहीवा प्राप्नुयुः प्रदक्षिणां कुर्वीत ॥ सुसर्वया ०
 नां दीमुखी मातृश्राद्धे ० पादप्रक्षालनं आ० व० नं ॥ द्वितीये बटे ॥ अवने जनवर्जित सर्वया ०
 पूर्ववत् एवं सर्वत्र ॥ नां दीमुखी पिदृश्राद्धे ० पा० नं ॥ आ० नं ॥ नां दीमुमाना मद्श्राद्धे ० पा० आ० नं ३१

नां दीमुखी मातामहीश्राद्धे ० पा० नं ॥ स्वपादो प्रक्षालनं ॥ आवमनं प्राणायामः ॥ स्वस्तिनो
 मिमीता ० संगमे महि ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अपवित्रः ० नमः स्वाहायै स्वाहायै ० अन्युदयिक
 श्राद्धोपहाराणां पवित्रता स्तु ॥ चूरादि प्रबोदयात् ॥ उपास्मे ० मधु ३ अत्राद्य इति देश
 कालौ संकीर्त्य मम सुतस्य विवाहोऽसवकर्मप्रार्थन निमित्तं गोत्राणां नां दीमुखी मातृ ० नां
 नां दीमुखी नां युग्मरूपाणां गोत्राणां नां दीमुखी पिदृ ० नां ॥ नां ० ॥ गो० नां मातामह प्र०
 नां ॥ गोत्राणां नां ० मातामही प्र० नां ॥ नां दीमुखी नां युग्मरूपाणां नां दीमुखी विश्वदेव ०
 कं पार्वण वत्तुष्टय विधिना यु० अन्युदयिक श्राद्ध मर्दं करिष्ये ॥ उक्तं ॥ नां दीमुखी वि
 श्वदेवा इदं वः आसनं ॥ गात्राः नां ० पि० हाः यथा विनागं इदं वः आसनं ॥ एवं पार्वण वत्तुष्टु ॥

चटंत्रतिकरणीयं॥ आगच्छंतु० विश्वे देवास आ० न० विश्वे देवाः शृणुत मंदवं मे० धृ०॥ उ०
 धयः० सि॥ पुनस्तृतीयवटे॥ नां दीमुखीमाहृरावाहिषे॥ उ० न० वे॥ नां दीमुखान्पिहृन्ना
 वाहृयिषे॥ उ० वे॥ नां दी० मातामहानावा० षे॥ उ० वे॥ नां दी० मातामहारावाहृयिषे॥ विश्वेषां
 देवानां अर्घा० स्तु॥ पि० णं० अ० घ० स्तु॥ यवित्रे दे० सर्वत्रा० नो दे० यवो सि० अ० न० चंद
 नादि॥ नां० नां विश्वेषां देवानां अर्घा० स्तु॥ ततः पि० णं० अ० घ० षि० र० णं॥ नो दे० यवो सि०
 पुं० कृ० पु० ह्यानां दीमुखान् लोकान्प्राणा० अ० न० चंदनादि॥ नां दी० नां पि० णं० अ० घ० वि० नि० स्तु॥
 उ० न० वे० स्व॥ नां दी० न्यो विश्वे न्यो देवे न्यो नमः॥ यादिया० एवं सर्वत्र॥ अ० ध० र्ता० मि॥ नां दीमुख
 रे न्यः स्तानमसि॥ अ० न० चंदनादि॥ यथा दत्तं चंदन० नं नां दीमुखविश्वे० हा॥ य० गोत्रा० नां०

३२

माहृ० हा॥ य० हा॥ एवं सर्वत्र॥ इमानि अर्चिता निज्योतां पि अर्चन विधेः परिपूर्णतास्तु॥ आव
 मनं॥ नृ० रु० व० स्व॥ अ० न० चंदनामी० रा॥ इति यवान् विकीयी॥ नो जनसंकल्प॥ पि० णं० म० पि० ह० र्थ
 र० द्वा० व० स्वादा॥ नृ० ग० दि० उ० पा० स्मे० म० धु० अ० न० चंदना इति देशकालौ संकीर्त्य मम सुतस्य वि०
 त्रंगोत्राणां० नां० नां० गो० नां० पि० णं० नां० गो० नां० मातामह० नां० नां० मातामह० अ० न० चंदना
 नां दीमुखानां युग्मरूपाणां नां दीमुखविश्वे देवपूर्वकं पार्वणाचनुष्टय विधिना धेयं संकल्प
 सिद्धिः॥ विकर॥ अ० मो० म० पा० श्ये० जी० वा० य० ज० ना० ग० ब० हि० रु० ना०॥ तेषां नर्तनं प्रदास्यामि विकरुषि
 हेतवे॥ स्तरा० पात्रे जप॥ अ० न० चंदने जन॥ द० धि० व० द० रा० क० त० मि० अ० पि० उ० द० नां॥ अ० न० चंदने जन॥ अ०

अत्र। एतच्च० र॥ नां दीमुखे योवास॥ चंदनादिअत्राच्छादन० ह॥ अत्राच्छाद० स्तु॥ अनेन
 पिंडदानेन गृहे० उ० स्तु॥ ततो नमस्कारः॥ ततो वरः॥ कन्यावा॥ प्राङ्मुखं देहल्यानुपावश्य
 संबन्धिनीस्त्रीपीतवस्त्राच्छादिते। इतरस्यवा॥ तस्याः शिरसि शूर्पेण ब्रीहीन् अवकिरेत्॥ त
 स्य दक्षिणहस्ते लोके कणबंधनं। एवं लोकाचारं कृत्वा वरानमस्कारे कुर्यात्॥ अरुचा उ
 न॥ पुण्या० इत्यादि॥ सुशांतिर्न विभु॥ अस्य हि० चंदे॥ १२ सविषां॥ दक्षिणाः पांत्वित्यादि॥ संप
 द्यतां॥ नां दीमुखो मातुः प्रीयतां॥ नां० खाः पितरं प्रीयतां॥ नां० माता महाः प्रीयतां॥ नां० मा
 तामहः प्रीयतां॥ यासामुद्दिष्टाः प्रीयतां॥ येषामुद्दिष्टं ते प्रीयतां॥ पवित्राण्यास्त्रीयी॥ नां दीमुखे

खान्पिदन्वाचयिष्ये। वाच्यतां॥ नां० मातुः स्वाहो ह्यतां॥ एवं सवत्रि॥ पुनर्नृवः स्व॥ ऊर्जं व
 दंतीरमुत० न॥ पुनर्दक्षिणा॥ अस्य० दे॥ सोम्याः पितरं संतु॥ गोत्रं नो वर्द्धतां इत्यादि॥ चंदनं
 कुर्यात्॥ नां दीमुखो विश्वे देवाः प्रीयतामिति ब्रूहि॥ नां० उ॥ आशिषः॥ पिंडाघ्राणं॥ पात्रवाल
 नं॥ नृवः स्व॥ संचरमत्युच्य॥ स्वस्ति न वंतो ब्रुवंतु॥ आदित्या० ग्रहाः प्रीयतां इत्यादि॥ ब्रा
 ह्मणहस्ते सुप्रोक्षितादिकं विधाय अद्येत्यादिकालसंकीर्तनं॥ मम सुतस्य विवा० निमित्तं
 सवनिष्ठपरिहारयंगोत्राणां मातु० नां॥ गो० पि० नां॥ गो० मा० नां॥ गो० ए० नां॥ माता महा
 नां॥ नां दी० वेश्वदेव पूर्वकं पार्वणचतुष्टयविधिना कृतस्य० स्तु॥ गृहे० उ० स्तु॥ त्यसूषुवा०

म॥ ॥ इति वृद्धिश्च विधिः ॥ ॥ अथ कन्यावरणं लिख्यते ॥ अनृक्षराज्जव इत्युवापरिले
 ता कन्यावरणार्थं गच्छतो वरकान् उदकुं न मादाय कन्यापितुर्मंडपद्वारे स्तिवा अमुकसगे
 त्र अमुकाश्शमदिनो इति त्रिः कथयति । ततः कन्यादावृष्ट्याः प्राप्नुस्वा पीठे परिकन्यामु
 पावशयेत् ॥ सर्वकन्यायाः पश्चिमत उपविशंति ॥ वरकाः आचार्यप्रमुखाः कन्याग्रतः पश्चिमा
 निमुखाः उपविशंति ॥ अमुकसगोत्रः देवदत्तः अमुकशर्मावरः अमुकसगोत्राः अमुकाश्
 अमुकशर्माणिवरस्य पितृपितामहप्रपितामहाः ॥ अमुकसगोत्राः अमुकाश्च अमुकशर्मा
 णाः मातामहप्रमातामहदृष्टमातामहाः ॥ इति कथयित्वा कन्यां प्रार्थयित्वा ॥ अस्मदराय ३४

त कन्यां देदीति ॥ ततः कन्यादात्रा अहं लग्न उपस्थित ॥ अविकलं श्रियाया अपापाय दास्या
 मीति ॥ अंगीकृतवावपि पक्षौ अनाष्टुष्टमिति मंत्रेण उदकुं न स्तां उदकपूर्णं पुष्पाक
 तफलवदहिरण्यमिश्रां पूर्णपात्रीय श्रियवृक्षजां उत्तमधनुमयीवा अनिमृशंताः ॥ आनः प्र
 जां दे ॥ प्रजां च यदि दधमि । पशूंस्त्वयि दधमि । तजो ब्रह्मवचसं त्वयि दधमि । इति उच्चार्य
 वरवित्तसक्त आचार्यः कन्यामूर्द्धितां करोति । तिष्ठन् । एवं प्रतिपन्ने वरवित्तके गृहमागत्य
 कथितप्रतिश्रुता कर्मनिवृत्तिपश्चात्तद्वक्ष्यामः ॥ ॥ इति कन्यावरणं ॥ ॥ ततस्तान् ब्रूत दा
 नाचारम् ॥ तत्र वस्य पादौ प्रक्षाल्य कन्यादाता ललाटे कुंकुमविक्रंतुवा वस्त्रयुग्मादेर्मंकाप

संवापवीतंददाति। ततो धृतवस्त्रयुग्मस्योपविष्टस्य मांगल्यं करणं कन्याप्रदं करोति। ततो
 ब्रह्मनागवल्लीदत्तानि ददाति। पुण्याः इत्यादि॥ दक्षिणासंकल्पः। तां बूलदानकर्मणा प्रति
 ष्ठापि धर्मं हिरण्यं च। दृष्टपुरुषब्राह्मणे चोदं संप्रददे॥ ततो वरोपि दक्षिणासंकल्पं करो
 ति॥ पुण्याहमित्यादि॥ द्विपदचतुष्पदेभ्यः सुशान्तिं न विवृ॥ अस्य स्थिरपत्रकर्मणा प्रतिष्ठा
 सिध्यर्थं हि० वं दृष्टपुरुषब्राह्मणे चोदं संप्रददे॥ ततो दक्षिणापां वित्यादि। उ नो उग पत्य ३५

ततः॥ इत्यादि सर्वं लोकि कं॥ ततो आशी वदिः॥ वृषा सिदिवो० एता विष्वा० मात्रेनु त०
 म इत्तुहेति॥ इति तां बूलदानं॥ अथ प्रतिष्ठा कर्मा॥॥ आवमनं प्राणायामः॥ स्वस्त्यय
 नं इत्यादि आज्यनागां तं रुचा॥ उ अग्निर्जनिता ममे अमुकी देवि दां जायां ददातु स्वाहा॥
 सोमो जनिमान् समा अमुकी देवि दा दया जायया जनिमंतं करोतु स्वाहा॥ वृषा ज्ञातिमात्रा
 समा अमुकी देवि दाये जायाये पित्रा मात्रा नाना निष्ठातिमंतं करोतु स्वाहा॥ इति क्रवेण आ
 ज्यकृती जुहोति॥ ततः स्विष्टकृदादि शान्तं कार्यं॥॥ इति ईशानी कर्मा॥॥ विवाहात्पूर्वमि
 न्दिवसे पश्चिमरात्रौ कन्या गृहे वेदिकायां एतस्मिन् कर्म न वति॥ तत्र आवमनाद्याज्यनागां

तं कृत्वा ततमंगलस्नानं कन्यां अग्नेः पश्चादुपवेश्य अन्वाख्यायां स्तवणं जुहोति ॥ त्वं स्वाहा
 तु क स्वाहा ॥ स्वः स्वाहा ॥ नृनुवः स्वः ॥ हा ॥ अग्नेये ॥ सोमाय ॥ प्रजायतये ॥ मित्राय ॥ वरुणाय ॥ ई
 शाय ॥ इंशायै ॥ उगंधर्वाय ॥ उभगाय ॥ उषस्ते ॥ उवष्टे ॥ उ बृहस्पतये ॥ उ राजे प्रत्यानीकाय
 ॥ एवं ७७ आज्याकृतयो महाद्याकृतिभिः सह स्तवेण कृत्वा ततः अस्मिन् विवाहमहोत्सावन
 त्नायं विस्रः अष्टौ वा अविधवाः स्रस्त्रियः सुरयान्नेन च अर्द्धतर्पयिष्ये ॥ अस्य इंशणी कर्म
 समृद्धयं ब्राह्मणमेकं अर्द्धतर्पयिष्ये ॥ इति संकल्पः कथयति ॥ कन्या गृहे इंशणी कर्म निशा
 यां रायने कृते सति पुनः इंशणी कर्म कर्तव्यमिति ॥ ततः महाद्याकृत्या दिराजे प्रत्यानीका

यस्मादेत्यंतं कृत्वा विश्ववणाय स्वाहा इंशानाय स्वाहा इति द्वे आज्याकृती अधिके जुहोति ॥ एवं
 १२ स्रस्त्री तर्पणं ॥ ब्राह्मण नो जनसं कल्प्य ॥ ततः स्विष्टकृदादिनायं समापनीयं ॥ कमपि
 वर्गे ब्राह्मण नो जर्ह्यथ क ॥ ॥ इति इंशणी कर्म समाप्तं ॥ ॥ अथ विवाहकर्म उपहारा ॥
 बर्हिः ब्रह्मादिः ॥ स्तं व मे कृतां वा वरुष्ठात्नीवर्जं लाजाः शमीपत्रमिश्राः ॥ सूर्यं उदकेन ॥
 आपस्कराः दृषदुपलेः शमीगर्जश्च कृत्व क ॥ मधुपर्कपेक्षा ॥ कांस्यपात्रद्वयं ॥ दधिमधु
 घृतानि मिश्राणि मधुपर्कः कथ्यते ॥ ताम्रपात्रद्वयं अथवा १ मुद्रिके वा ससी उपानहौ ॥ मीढ
 लक्ष्मी ॥ यवनाजली इत्यादि ॥ आवमनाद्याज्यनागां तं कृत्वा ॥ स्वस्तिवावक ब्राह्मण हस्तेषु
 मुद्रोक्षितादिकं मुशंति न वतु ॥ अस्य विवाहगस्य स्वस्तिवावनकर्मणाः समृद्धयं हि रूच्यं ॥

स्वस्तिवाचकब्राह्मणे चोदं संप्रददे। दक्षिणाः पांचित्यादि। स्वस्तिनवं तो क्ववंत ब्राह्मणद
 स्तेषु। अस्य स्वस्तिवाचनकर्मणो० वक्त्रेः प्रसादात्० स्तु। गृ० न० स्तु॥ ततः आगस्य वरस्य म
 ज्जेके स्वस्तिवाचका अक्षता मुर्वंति॥ तदा दंपती राभी गनश्चिठ्ठव कपे षणं ऊरुतः। वद्याः
 उत्तरतः त्रीणि पीठानि स्थापयेत्॥ तत्रागता वरः कन्या प्रदश्यति श्रुतः दातुं दक्षिणातः कन्या ज
 ननी॥ ॥ **अथ मधुपर्कः** ॥ ततः कन्या दाता कूर्वं गृहीत्वा तिष्ठन्नुदङ्मुखः पठति। उं सा धु
 नवानास्ता मर्वयिष्यामो नवंतं। उं अर्वय॥ इति वरः। प्राङ्मुखः स्तिष्ठन् सन् कथयति। उं क
 र्वः३ प्रतिगृह्यतां इति दाता। प्रतिगृह्णामीति वरः। ततः पीठे उत्तराग्रं कूर्वं आरोय वरः पूर्वान्ति
 मुखः उपविशति। वक्ष्यमाण मंत्रेण। अहं वर्षसा दृशानां विद्यतामिव सूर्यः। इदं तमधिनिष्ठा ३७

मिया अस्मां अनिदासति॥ ततः कन्या दाता उदङ्मुखः उपविश्य पाद्यं३ प्रतिगृह्यतां इति दाता
 कथयति। प्रतिगृह्णामीति वरः॥ विराजो दोहो मि विराजो ह मशी य मपि पद्यायै विराजो दो
 हः॥ इति मंत्रेण स्वरणायोर्निनयेत्। अर्धमर्धमर्धं प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णामी॥ इति वरः कथय
 ति॥ गृहीत्वा मंत्रं विना पूर्ववत् निनयेत्। पश्चात् पादप्रक्षालनं। आवमनीय मा० प्रतिगृह्यतां इ
 ति दाता। प्रतिगृह्णामीति वरः। ततः आपो द्विष्टे तिति स्तुतिरेके कन्या वनेत्। ततो मधुपर्कयुक्ते कां
 स्य पात्रसंघुटी कृत्य गृहीत्वा मधुपर्कं३ प्रतिगृह्यतां इति दाता। प्रतिगृह्णामीति वरः। कां स्य पा
 त्रयुग्मं अनेन मात्रेण गृह्णाति। देवस्य वासवितुः प्रसादं विनो वाङ्मन्यां हस्ते हस्ताभ्यां॥ ततो
 उच्चाटनं। वरमिव स्य वाचक्षुषा प्रतीक्षे इति वक्ष्यते। देवस्य वासवितुः० मियरासे ब्रह्मवर्षसा ३८

य॥ इति प्रतिगृह्य सद्योपाणौ लब्ध्वा। अंगुष्ठेनोपकनिष्ठिकावधूवदिति गृहिवाकां स्य स्य
 धूवर्धिविलिपति॥ उवमवस्त्वा० उ॥ अनेन मंत्रेण पूर्वाध्वान् गृहीत्वा धूवर्धिकां स्य स्य विलिपति
 उपितरस्त्वा० उ॥ दक्षिणा दक्षिणे धी उदकोपस्पर्शनं। आदित्या० उ॥ इति पश्चिमार्धं रुद्र
 ० इति उत्तरार्धं उदको० विष्टेना देवाः० इति मध्याह्नी॥ सकृन्मंत्राणां द्विद्विस्तूली॥ उ॥ नृप्रा
 न्य॥ उ॥ नृवः प्रा० उ॥ स्वः प्रा० उ॥ नृवः स्वः प्रा०॥ इति प्राश्य। शंनो देवीरनिष्टय० सूर्यं दत्त०॥ इति उ
 रोनिष्टय उद० उ॥ प्राणपात्रसि प्राणं मया दत्तं। इति सिकायां मुखे च॥ स्पृशेत्। उ॥ चक्षुष्या०
 चक्षुषी॥ श्रोत्रपा० श्रोत्रे। इ॥ इत्यत्रा० मि॥ इति नाभिः। अनुनो मार्ष्टि तन्मोयद्विलिष्टं। इति मुखं विष्ट
 नृज्य॥ स्थात सति दाता॥ गौगौ गौ॥ इति परति। ततः उ॥ मातारुद्राणां नमदग्निर्गवो गो॥ स्त्रि

ला३

३५

द्रुप॥ मातारुद्राणां० वधिष्ठ॥ इति वरपठति॥ उ॥ उक्तं जतनृणान्यत्र॥ इति वरपठति॥ ततो दा
 तामधुपर्किकौ धेनून् दद्यात्॥ उ॥ एषा ददी० इत्यादि वरहस्ते। दी० स्तु॥ अस्मिन्मधुपर्कक
 र्माणिकं स्य पात्रद्वयं ता प्रपात्रमेकं मुद्रिके वा मसी उपानहौ माधुपर्किकीं प्रांच सर्वदिव मया य
 द्वाह्मणाय वराय उच्यते मंहं संप्रददे॥ वरहस्ते। अस्य मधुपर्ककर्मणो० चरप्रसादात् वक्त्रेः क्लेशः
 उ॥॥ इति मधुपर्कः॥ ततः कन्यादानं॥ कन्यां वद्याः प्रदक्षिणमानीय वरा दक्षिणातः उ॥ दे
 वयेत्॥ कन्यादाननिमित्तं वराय एतत्ते पाद्यं। एष वोऽर्घ्यः॥ स्वस्ति न ईशे० उ॥ पूजापादपादप्रहा
 लनं। कन्यायाश्च। आचमनं। स्वपादौ प्राक्षालनं॥ आचमनं प्राणायामः। स्वस्थयनं॥ श्रीगणेश
 यनमः॥ अपवित्रः पवित्रो० स्पृशन्नि॥ कन्यादानोप० स्तु॥ नृरादिः। उपास्मै० धु३ अत्राद्य इति दे

रा कालो संकीर्त्य ॥ रा० थं कन्या दानमहं करिष्ये ॥ वर कन्या न्या अत्र चंदनादि पूजनं ॥ यथा द
 नं० सर्व दिव मया य वराय तु न्यमहं संप्रददे ॥ इमानि अर्चिता निज्यो तं पि अर्चन विधौ परिष्
 कृतानि ॥ आ व मनं ॥ नृनु वः स्वः ॥ अ क न मी० री ॥ य वान्चि कीर्य ॥ यथा दास्य मानं तृप्ति पर्यंतं तो
 जनं सर्व दिव मया य वराय तु न्यमहं संप्रददे ॥ पुण्याहं० वर रु स्ते ॥ कन्याया श्च ॥ त्रि वा० सो मन
 अ ह तं० स्व नारी रे दी र्घ मा मु रित्या दि ॥ मु शां ति न वि नु ॥ द न क्षि तान गृ ही वा ॥ अ च० दे वो च ॥ वर
 स्य गोत्रा वा स्त ॥ गो० अ मु का र श र्म णः प्र पो त्रा य गो० अ० पो त्रा य गो० अ० श र्म णः पु त्रा य गो० अ
 मु का र श र्म णा वराय तु न्य ॥ गोत्र स्य० अ० श र्म णः प्र पो त्री ॥ गो० अ० श र्म णः पो त्री ॥ गो० अ मु०
 नु त्री ॥ म म डु हित् ॥ अ मु० गो० त्रा अ मु की न म्नी क न्यां पंचं दिय निरूप द त शरी रिणी व स्र यु गे ना क ३२

दितां सोपानत्कां सुवर्ण रजतादियथाशक्यत्वं कृतौ प्रजापतिदेवतां अमुकसगोत्रः अ
 मुकार शर्महिनो शास्त्रोक्तपुण्य फलावाप्तिकामः संप्रददे ॥ मयापि दत्ता जननी ॥ इति कन्या
 याः दक्षिणं हस्तं वराय दक्षिणे हस्ते ददाति ॥ ~~अमुकसगोत्रः अमुकसगोत्रः अमुकसगोत्रः~~ ॥ अमु
 स्तीति वरदा ॥ उ प्रजापतये० य प्राणो० ता को दा न्० त्वे ॥ इति वरं पठति ॥ दाता ॥ उ अस्म शता० श
 तजपति ॥ अस्य कन्या दानकर्मणा प्रतिष्ठा सिद्ध्यर्थं हिर० चं ॥ सर्व दिव मया य वराय तु न्यं स
 प्रददे ॥ अस्य कन्या दानकर्म सप्त ध्यर्थं दास्य मानां गारु इ देवतां यथोपस्कर स हितां गं
 धाद्यर्चितां सर्व दिव० न्यं संप्रददे ॥ इत्यादि दान संकल्पः ॥ नृयमी संकल्पः ॥ अस्य क
 र्म सप्त ध्यर्थं न्यूनातिरिक्तं परिष्करणं यथोपादां नृयमी दक्षिणां नाना गोत्रेभ्यो० दे० यो०

तां॥ दक्षिणाः पांचित्यादि॥ अस्य कन्या दानकर्मणो० गृहे० उ०॥
 इतिकन्यादानविधिः॥ ॥ अथ कोटुकावारमंत्राः॥ परस्परमीदुल
 बंधनं॥ रेच्यासी० परिश्रुतं॥ इति धरः कन्यायैवस्त्रंददाति॥
 चित्तिरा० पतिं॥ इतिकजलपार्त्रं ददाति॥ समं जंतुं विच्छेदे
 वा० नो॥ इत्यंजनं करोति॥ यथेयं शबी० दिमं॥ इति दक्षिणे
 हस्तेशललं ददाति॥ रूपं रूपं प्रतिरूपो० शा॥ आदर्शं वामह
 स्ते॥ नातलोहितं० ते॥ इतिकन्याज्ञाति॥ हारं बध्नाति॥ मधुमती
 रो० म॥ इति वरो वधूकफलानि॥ बध्नाति॥ ततः कन्या वरो

तदिकामध्ये अग्नेः पश्चात्तु पवेश्य॥ अन्वारं नकुर्वणायं आचार्यः स्ववेणुमहाव्याकृति
 निस्त्रिस्तो जुहोति॥ ततः कन्यादाता उदङ्मुखस्तिष्ठन् प्राङ्मुख्या आसीनायाः कन्यायाः शिर
 मिस्त्रवेणुं दत्तं जुहोति॥ सम्राज्ञी श्वशुरेन व० देवेषु॥ स्वाहा॥ ततः पुण्या ह३ इत्युक्ते वर
 कन्या हस्तं शमीमनश्चिठ्ठवक्त्रं युक्तं मांगुष्टं गृह्णाति॥ गृह्णामि तस्योत्तमं गत्वा य हस्तं
 देवाः॥ इति मंत्रेणातां हृषं रुच३ अमोहमस्मि० जरदष्टयः॥ इति जपति॥ ततः आचार्यः
 शान्त्या उदकुं नेन वंस्थापयित्वा नृनुवः स्वरिति पूरयित्वा आभ्रादिपत्राणि निक्षिप्य पाठयति
 एहि हस्तं न रि॥ इति वरः कन्यामुक्ताय युग्मान् ब्राह्मणान् स्त्रियां पाठयेत्॥ एवमस्मान्माति० तः॥ इ
 ति दक्षिणेन प्रपदेनास्मान्माक्रमय्य प्रदक्षिणमग्निं पयणीय रेच्यासी० तं॥ इति उत्तरीयमन्त्रा

रत्नतः॥ ततः आचार्यः कन्याञ्जुलोः स्क्रवेण १ घृतं मुं वंति॥ कन्यादाता दद्यात्ताजानी अत्र
 दानद्वयं श्रुपति मुं वंति॥ पुनः स्क्रवः १ अतिधारं लाजानी॥ अर्घ्यं नार्मुं॥ इति तिष्ठतीति॥
 पुनः एह्यमानः तः॥ अननवधूदकिणपादायेण अमानमारोहयति॥ प्रदकिणमग्निं य
 इयं नार्मुपब्रूते॥ एवं तृतीयः अंगुष्ठचाता आचारः॥ तृतीया चतुर्थः तस्य द्वितीये अत्र दाने स
 वं॥ काणेन वापयेत् प्रागुदीर्घां सप्त॥ एष एकपदी नवा॥ ऊ० रा० आ० प० रु०
 स० तान्यक्रिः॥ आपो हिष्ठा० वनः॥ ऊर्जं गुदीत्वा प्रत्युर्वं मार्जयित्वा मूर्धनि
 नियकरं मोचयंति॥ त्रयोऽप्युपविशंति॥ वरगं ददाति॥ पुण्यार्हदी० मुशंति न
 चतुः॥ विवाहोऽसवकर्मणः सप्त धर्षं दास्यमानां गायथो पस्करसहितो रु

इति देवतां आचार्ययि त्रुचं संप्रददे॥ पुण्यार्हदी० मुशंति न विचुः॥ अस्य कर्मणाः सिध्यर्थं व
 ध्रुवस्रनिष्ठी नूतं इयं सूर्यापाठक ब्राह्मणे चोर्हं संप्रददे॥ अस्य विवाहोऽसवकर्मन्यूना
 तिरिक्तं परिपूर्णार्थं यथोसाहं दूयसीदकिणां नानागोत्रे० दे॥ यो यस्य० तां॥ दकिणाः पा
 तित्यादि॥ एकस्क्रवेण स्विष्टकृत्॥ ठ० सप्तकं॥ सद्ये पाणो ये ऊरा० तेषामग्रं स्क्रवे०
 इत्यादि॥ शांत्यंत॥ ॥ इति विवाहविधिः॥ ॥ मायं प्रातर्विवाहमग्निं पवित्रय किर्मत्तत्र
 देन वयं ऊर्जं डिकां कृत्वा पूजां कृत्वा दत्ता आहुतिं द्रव्यं स्क्रवेण मायं प्रातर्जुहाति॥ तत्रै
 वाग्ने॥ अग्नये स्वाहा॥ अग्नये स्विष्टकृता स्वाहा॥ सप्तकादि तत्र शेषं समापनीयं॥ ततो
 मंडपाचारं कृत्वा॥ गृहगमनकाले प्रचामुवासीत्यादि ततः स्वगृहं प्राप्ते इह प्रियं १ परादेहि

अश्रीशततृ३ सुर्मगली४ दृष्टमेतत्५ आशसनं६ इदं वस्तं७ इत्येताः सप्त
 बोजपेत्॥ चरः स्वगृहे आगत्य मंडपे एव आननुदुह कर्म कुर्यात्॥ तदि
 धिः॥ आवमनाद्याज्यनागांतं कृत्वा आननुदुहे कन्यामुपविश्य अन्वारुद्रा
 यां पतिश्च तस्मिन् आकृतीर्जुहोति॥ अग्निना दावनं रामयामि॥ अमुकीदा
 स्नाहा॥ वा० सू० वं० अघोरचक्रः० दे॥ इतिकन्यायाश्च कुंजी आज्येन विष्टु
 त॥ कयानः० तितिः॥ केशान् अग्निमृश्य उत त्यादेद्या० विश्वेदेवमः॥ स्वाहा॥ मूर्धनि स्त
 वं जुहोति॥ कुमारमुर्धगे आनीय तस्यां जलौकलानि द्वाडुण्यार्हदीर्घमायुरित्यादि
 ब्राह्मणदस्तेषु स्वस्तिवाचनं॥ स्वस्ति न वं तो क्वर्वतु इत्यंतं कृत्वा स्विष्टकृद्दीप्तिर्वसमप

४२

नीयं॥ इदं वस्तं० दध्मनुने॥ इत्युक्ते ब्राह्मणं स्तांगृहं प्रवेशयति॥ दधिकाको इति द
 धिप्राशनं॥ मोनं॥ ध्रुवे धिपा० रातं॥ ध्रुवं दर्शयति॥ ध्रुवं पश्यामीति वधूः॥ ॥ ठ॥
 ॥ अथ वनुषी॥ कर्मी॥ ॥ आवमनादिस विनुर्व इत्यंतं कृत्वा॥ अग्नये वायवे सूर्याय
 स्ते वरुणाय पूष्टे प्रजापतये जुष्टं गुहामि॥ ३ वनुषं हूँ॥ आसनाद्याज्यनागांतं कृ
 त्वा अग्नये प्रायश्चित्तिरसि त्वं देवानां प्रायश्चित्तिरसीत्यादिसप्त निमंत्रिः॥ वनुर्गृहीतेन
 मृद्ववर्कृतिर्होमं कुर्यात्॥ स्विष्टकृत् सप्तकंदकिणसंकल्पः॥ नूयसीत्य॥ सवेपाणौ
 स्क्रुचग्रमित्यादि ब्रह्मणे पूरणपात्रं इति कृत्वा वस्त्रकंचुकीपरिधाय मांगल्यादिलोकावा
 रं॥ आशीर्वादिः॥ प्रातर्यावाणा०॥ मर्गो निरांगिरसो० इदं वस्तं मावि योष्टं० देवानां

श०॥ ब्रह्मोऽमर्जनादिशां त्यंतसमापयेत्॥ ॥ इति वचनं (कर्म) ॥ अथ गन्धधना
 दिसीमांता न्नयनपयंतिकर्मगणः एकतंत्रेण लिख्यते॥ मातृस्थापनं वसो धारिः॥ वृद्धि
 श्राद्धं॥ आचमनादिसवित्रवर्द्धत्यंतं कृत्वा॥ गन्धरक्षणं वरुणदणं॥ रक्षोहाग्नये जुष्टं गुरु
 मि॥ ३ वचनं हस्ती॥ रक्षोहाग्नये जुष्टं मासादयामि॥ रक्षोहाग्नये जुष्टं प्रोक्ष्यामि॥ धमत्रे लि
 गोक्तदेवतायः प्रजापतयेत्वा जुष्टं प्रोक्ष्यामि॥ समिदादिकं प्रोक्ष्य॥ त्रयोदशं प्रणीता सु
 मुक्तादक्षिणामिकायां निषिं वत्॥ उपरिष्ठात् कृत्वा॥ गन्धरक्षणा प्रायश्चित्तं॥ तृत्तुव
 स्वः स्वाहा॥ अथाश्वाग्ने० ब्रह्मणामिरिति षड्भिः स्वाहा ता निरुक्तिः प्रत्युचं वचनं गृहीतं प्र
 थमं वरुं जुहुयात्॥ अक्षीत्यां त इति वर्गेण प्रत्युचं मालेपेन सीमंतिन्या अंगनिमंत्रं लिङ्गे

४३

कंकमेण विमृज्यात्॥ स धूमो मासो तिक्रांतश्चेत्तर्हि सीमंतोन्नयनस्य प्रायश्चित्ताकुती कृ
 त्वा॥ सीमंतिन्या मन्त्राश्चायां वत्तु निश्चास्ति तिभिः स्तुवेण ज्यं कृत्वा अचदानधर्मण वरुं
 जुहुयात्॥ धाता ददातु दाशुषे० णः स्वाहा॥ उधता प्रजाया उत्तरा० जुहोत स्वाहा॥
 नजमेष० पुमान्॥ स्वाहा॥ यथेयं वृष्टिर्वीम० सूतवे॥ स्वाहा॥ विष्णोः श्रेष्ठेन० सूतवे॥ स्वा
 हा॥ प्रजापतये० णं॥ स्वाहा॥ त्रिष्टेयया शतत्या० मुन्नयति॥ उचुर्वस्वः इति उदंबर फ
 लाहारं सीमंतिन्या उंसं गे निधाय॥ यमूर्जवितो० नवा॥ इति कंठे बध्नाति॥ उदकपात्रे
 कृतान्मुक्ता विष्णुयोर्निकल्प एकया॥ राकामहेति षड्भिः प्रत्युचं अक्षता दकं पाययेत्॥
 नात्र स्वाहाकारः॥ सुपणो मि० तन्वा॥ इत्युदरं स्पृशेत्॥ पुण्यानां अधिप्रयणं॥ श्रितानि धार

ए०॥ उ नयोः उ दशुदासनं। श्रितानां उ हर्वेण उ दसितानां उ हृष्टतः। पाश्चिच्छालना दीनि
 आज्यनागां तं हृवागं च धन कर्मणः कालातिक्रम दोष निवृत्त्यर्थं प्रायश्चित्तमहं करिष्ये॥
 उ हर्षुवः स्वः स्वाहा॥ अया श्यामे स्य० जं॥ स्वाहा॥ ततः पुरस्तात् सकृदं महाद्या कृतिवत्तुष्ट
 यं कृत्वा पणक्तिनी हलं निःपीड्य नासिका योग्यं कृत्वा॥ उ दीधतिः पतिवती० विद्धि स्वाहा॥
 इति मीमंतिन्याः दक्षिण नासिकायां निषिं वत्॥ उ दीधतिः विश्वावसो० सृज स्वाहा॥ त
 त्रिवनिर्षिं वेत्॥ गंधर्वस्य० सि॥ इत्युपसृष्टं सृजेत्॥ ततः प्राणोत्तरेतो दधमि। अमुक
 सागात्र अमुकी देवधूं अवजिघ्रति। उपरिष्ठात्संज्ञं महाद्या कृतिवत्तुष्टयं कृत्वा पुंस
 वन प्रायश्चित्तं॥ उ हर्षुवः स्वः स्वाहा॥ अया श्यामे० जं स्वाहा॥ वटशृंगोपेषयित्वा पुरस्ताद्बुवा ४४

अग्निनारयि तन्नस्तुरीपम मिहानिः पिशंगरूप इति वतस्तुतिः स्वाहा तानिः मीमंतिन्या
 पु० स्तु॥ इत्यादि सुशान्तिवत्तु॥ अस्य मीमंतो नयन कर्मणः प्रतिष्ठा सिध्यर्थं कृष्यन दक्षिणानिः
 श्री हर्षुवः स्वः स्वाहा॥ अया श्यामे० जं स्वाहा॥ ततः पुरस्तात् सकृदं महाद्या कृतिवत्तुष्ट
 यं कृत्वा पणक्तिनी हलं निःपीड्य नासिका योग्यं कृत्वा॥ उ दीधतिः पतिवती० विद्धि स्वाहा॥
 इति मीमंतिन्याः दक्षिण नासिकायां निषिं वत्॥ उ दीधतिः विश्वावसो० सृज स्वाहा॥ त
 त्रिवनिर्षिं वेत्॥ गंधर्वस्य० सि॥ इत्युपसृष्टं सृजेत्॥ ततः प्राणोत्तरेतो दधमि। अमुक
 सागात्र अमुकी देवधूं अवजिघ्रति। उपरिष्ठात्संज्ञं महाद्या कृतिवत्तुष्टयं कृत्वा पुंस
 वन प्रायश्चित्तं॥ उ हर्षुवः स्वः स्वाहा॥ अया श्यामे० जं स्वाहा॥ वटशृंगोपेषयित्वा पुरस्ताद्बुवा ४४

पाकयज्ञासमासाद्यै कार्यानि काश्च बर्हिषा ॥ एकः स्विष्टकृतः कृत्यन्निनापि सति देवते
 इत्याश्चलायनकारिकायां ॥ अनाकपाकयज्ञास्यारकस्मिन्काल एव त्वत् ॥ समानतंत्र
 काकार्यानि तत्रावतिरिच्यतां ॥ इति सीमंतोन्नयनकर्मा ॥ अथ जानकर्मा ॥ नामक
 र्मा ॥ अन्नप्राशनं ॥ एतानि एकत्रेण कर्तव्यानि ॥ पुत्रे जाते हिरण्यश्राद्धं तद्विच्य
 तां ॥ जातमात्रश्रवणात्पितुं स्पृश्यत्वं ॥ सविलर्मगतस्नानं ॥ वस्त्रपरिधनं ॥ तिलकं ॥ देव
 पूजां ॥ आचमनं ॥ प्राणायामः ॥ पुनराचमनं ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ सप्तव्याधमं देवाका
 म् ॥ ६० ॥ हिरण्यश्राद्धोपहाराणां ॥ स्तु ॥ तूरादि ॥ उपास्ते ॥ धु ॥ मासादिदेशकालौ
 संकीर्त्य जातमुतस्य सर्वानिष्टपरिहारार्थं सर्वकामसमृद्धयर्थं सर्वदुरितोपशान्त्यर्थं आ

४५

युषो निवृत्त्यर्थं गणेशां विक्रयोः प्रीत्यर्थं आदित्या दिनवग्रहाणां प्रीत्यर्थं आदित्या दिन
 वग्रहाणां मानुक्लार्थं नां दीमुखानां प्रीत्यर्थं हिरण्यश्राद्धमर्दकरिष्ये ॥ पु० शि० सो० अ०
 दार्घ्यमायुरस्ति ॥ इत्यादि सुशान्तिर्न विनु ॥ दर्नादनां गृहीत्वा जातमुतस्य सर्वानिष्टं हि
 रण्यं दे ॥ श्रीगणेशां विकेतया आदित्या दिनवग्रहाश्च प्रीयतां ॥ जलं जले ॥ पूर्वोक्तं
 जातमुतस्य ० र्थं गोत्रदेवतानां प्रीत्यर्थं यथा दास्यमाना निनालिकेरखंडानि गुडशृतस
 हितानि कस्मैश्चिद्ब्राह्मणाय वृत्त्यं संप्रददे ॥ जगवत्यः गोत्रदेवताः प्रीयतां ॥ ग्रहाणां वि
 शेषदानानि ॥ ततो ह्यसीमं कल्प ॥ अस्य हिरण्यश्राद्धकर्मणां प्रतिष्ठासिद्धयर्थं न्य
 नातिरिक्तं परिपूर्णा र्थं यथो माहा ह्यसीं दक्षिणां नाना गोत्रेभ्यो ब्रा० दे ॥ करसंपुटे

त्वा॥ उदक्षिणाः पांचित्यादिस्वस्तिनवंतो ३ जलं ले॥ अस्य हि रण्यः
 आह कर्माणां स्तु॥ गृहे० उ० स्तु॥ मांगल्यं॥ आशीर्वादाश्च॥
 जन्मपत्रिकाश्रवणं॥ ॥ इति हिरण्यश्राद्धविधिः॥ ॥ अथ जातक
 मादीनि॥ ॥ आवमनादिसवितुर्वदत्यंतं कृत्वा उक्ता देवता चो
 जुष्टं गृह्णामि॥ ३ च उष्टं दक्षिणी॥ शेषातिमर्शनादि आज्यनागार्तं
 कृत्वा जातकमप्रायश्चित्तं पुरस्तात्॥ ततः बालं दक्षिणीं निरवधाय॥
 उक्तवा प्राणिदि॥ यजुषा समनिदि॥ सामोदनीदि॥ इति मंत्रं निःश्यामं वा
 तस्योपरिष्ठात्करोति॥ ततः सर्पिर्मधुनीदध्नुदकं एकीकृत्य॥ प्रतेयछामि

मधुमन्मखाय त्वदं प्रसूतं सवित्रामघोना॥ आद्युष्मान् गुपिता देवता निःशतं जीवश
 रद्विष्णुस्मिन् अमुकस गोत्रदेवदत्त अमुकशर्मन् इति मंत्राद्व्याहेन्नात्रि प्रा
 नायेत्॥ दक्षिणे कण्ठे वाक् ३ इति जपति॥ ततः उवाग्देवी मनसा संविदाना प्राणेन व
 स्नेन सह प्रोक्ता॥ जुषता त्वा सोम न माय देवी महोर्मश वाणी वाणी वा॥ सलिलास्वयं
 ह इत्यनुमंत्रयते॥ तत्सुवर्णं शण्डा मूत्रेण बध्मदक्षिणे हस्ते बध्नाति॥ उपरिष्ठात्
 ततः नामकरणप्रायश्चित्तं॥ हू० अया० जं॥ अवदानधर्मेण चरुहोमः॥ उ प्रजापतये
 स्वाहा॥ एवं यस्यां तिथौ जातो न वृत्तिर्ना जन्म तिथिं चतुर्थं ताजु कुर्यात्॥ उ अमये स्वाहा॥
 उ कृतिकाय स्वाहा॥ उ प्रजापतये स्वाहा॥ उ रोहिण्यै स्वाहा॥ उ सोमाय स्वाहा॥ उ मृगशि

रासस्वाहा॥ एवं त्रीणि नक्षत्राणि सौ देवतानि यस्मिन् जातानवतितन्मह
 त्रं मध्ये कर्तव्यं॥ पूर्वदेवर्तपश्चान्नक्षत्रं सर्वत्र॥ उत्रायुष्टे० से स्वाहा॥ उत्रायुष्टे०
 दक्षिणस्वाहा॥ उत्रं सोममहे० से स्वाहा॥ एवं दशचर्वाकृतयो कृत्वा ततः ना
 गवल्यादिपत्रकुंक्रमेन गोत्रशर्मभुक्तं कुमारनामलिखित्वा दक्षिणे कैर्तो उच्यते॥ सक
 दुच्चरेत्॥ पुण्यादं दीर्घमायुरित्यादि ब्राह्मणानां हस्तेषु कृत्वा अस्य नामधेयांगस्य स्वस्ति
 वाचनकर्मणा प्रति० ध्यां स्वस्ति वाचकब्राह्मणेनोदं संप्रददे॥ यो यस्य० तां॥ दक्षिणाः
 पांश्चित्यादि स्वस्ति नवं तो बुवंतु॥ अस्य नामधेयांगस्य स्वस्ति वाचनकर्मणा० स्तु॥
 ॥ ततः अन्नप्राशनं॥ ॥ उत्रन्नपतेन्नस्य नो० दे स्वाहा॥ उयश्चिदित पुरुषना० ग्रे स्वा० ७

हा॥ उत्रन्न आयुषि० ना॥ इति बालमनिर्मन्त्रस्यो नाष्टधिवी० यः॥ इत्युदयगग्रेषु दर्शे
 उपविश्य॥ नू॥ इति प्राश्या॥ नुव० प्राश्या॥ स्वा० प्राश्या॥ नू० व० स्व० प्राश्या॥ इति प्रतिर्मन्त्रं हस्तेनेव
 प्राशयेत्॥ तत्तन्मन्त्रोः स्विष्टं कृदादिर्शात्यंतं॥ ॥ अथ जुडाकर्म॥ ॥ तत्र पूर्वार्धकः प्रथमरात्रौ
 जटाधिवासनं॥ तद्दिनवा प्रातः॥ स्त्रियो बालं तिलेनाभ्यर्जति॥ विरसो दक्षिणे नागेति स्त्रो
 जटा उत्तरतो धेवबध्नाति॥ धूपार्थं तिब॥ इत्यादौ लाकाचारकृतमांगल्यं वर्धपिर्न प्राश
 वादा॥ एषवा दवावधिना० का॥ तं युवा दवावधिना० ना॥ उक्ता तव शकु० दा॥ स्वस्ति रिद्धि०
 पा॥ कमेतं तं यु०॥ पा॥ पुण्यादं दीर्घमायुरित्यादि सुर्गातिर्न वतु॥ अस्य जटाधिवासनकर्म
 णाः प्र० र्थे हि० ददे॥ दक्षिणाः पांश्चित्यादि स्वस्ति नवं तो बुवंतु॥ अस्य जटाधिवासनकर्मणा०

गृ० उ० स्तु॥ ततः प्रातरान्युदयिकं कृत्वा ब्रीहपात्रादियथोक्तमसाद्य आचमनादि आज्य
 नागांतं कृत्वा। पुरस्तात्। रक्ते बलिवर्द्धनमण्युपवेश्य प्राञ्जु खं करोति। संवृत्तध० ये। इत्यु
 क्ता० ति॥ आर्घुदंतुजीवसे दीर्घयुवाय वर्वासा। न्यायुषं जमनेः० षं। अमुकसगोत्र अमुका
 अमुकरामन् इत्युक्ता त्रयाणां मध्ये प्रथमं दक्षिणकेशपक्षं त्रीतास्तास्ता निरक्षिः मंत्रावृत्त्या
 त्रिरन्यनक्ति। शल्लय विजटान् कृत्वा नवनीतनाथं जनादि उषधेनायस्वेन। इति केशमं
 तर्द्धमिति। अक्षशान् कुशान् रुणं वा दर्शेन संस्पृश्य। उत जोसि स्वधितिं च पितामे नं दिंसी।
 इतिलोहहुरमादत्ते। येनावपत्० अयमस्तु वीरः। अमुकसगोत्रः अमुका२ अमुकवामा
 इति केशायाणि कृतिनति। छिन्नान् केशान् गामये निदध्यात्। ततः आर्घुदं वित्यादि॥ ४८

मंत्रजातं उक्ता स्तूणा राजसंज्ञका एतां महतीं स्तूणा मनिमृशेत्। ततो यथा विनवगृहं का
 कारयित्वा॥ उ० सत्यं च निर्मलं पूर्वद्वारे दक्षिणां द्वारशाखां अनिमृशेत्। अर्धं चेति उत्तरां अ
 निमृशेत्। उ० यज्ञश्च इति मंत्रेण दक्षिणे द्वारे पश्चिमां द्वारशाखां अनिमृशेत्। उ० दक्षिणं
 तिष्ठं। उ० बलं च इति मंत्रेण पश्चिमे द्वारे दक्षिणां द्वारशाखां। उ० उ० जश्च इति उत्तरां। उ०
 क्षत्रं इति उत्तरद्वारे पश्चिमां शाखामनिमृशेत्। उ० क्षत्रं च इति पूर्वं। ततः श्रीस्तूपो धर्मणा
 राजः इति गृहमध्य एव स्तूणा राजमनिमृशेत्। उ० अदोरात्रे इति द्वारफलके। उ० संवत्सरे
 पि धनं। इति द्वारफलपाटे अनिमृशेत्। उ० उ० क्षा समुद्रो० ति॥ इति अन्त्यक्रमश्मानं स्तूपस्या
 निखानत्॥ ॥ अथ वास्तोष्यतिकर्मा॥ ॥ संधूततर्पणं विष्णुदेवतत्रमावृत्तं पूजनं दृष्टि आर्धं।

वसो धर्मराः॥ आचमनादि॥ ॐ अग्निं दधमि० दे॥ इत्यग्निं प्रणीय॥ प्रागग्रेषु नवपुक्तशेषु
 उदकं नंनवं अनेकतरतः प्रतिष्ठाप्य॥ ॐ अरिष्टास्माकं वी० नं॥ इत्यग्निमंत्रं परिसमृद्ध
 नादि आज्यनागांतं कृत्वा पूर्वह्ने तिस्र आहुतीर्जुहोति॥ मंत्रायथा॥ ॐ अनित्वा शूरनो नु०
 तस्तुषः स्वाहा॥ ॐ ईशानमिंद्र तस्तुषो नत्वा वाँ अन्यो दिव्यो न पार्थिवोः न जातो न जनियते
 स्वाहा॥ न जातो न जनियते धार्यतामघ धन्निंश्वाजिनः॥ गव्यं तस्त्वाहवा महे स्वाहा॥ यदि
 पृथक्करोति तदा ब्रह्मादिकं आसाद्य आचमनादिसवितुर्वदित्यंतं कृत्वा वासो धर्मरा
 ग्रहणं कृत्वा वसेरीसादेन॥ ॐ आज्यनागांतं कृत्वा अनित्वेत्यादि मंत्रैः पूर्वह्ने प्राप्ता
 तिस्र आहुतीर्जुवाकयान इत्यादि निमध्यं दिनं प्राप्त्य तिस्रोऽहुवा वा मिद्धीत्यादि नि

५५

रपराहू प्राप्ताश्च कृत्वा ततो नृः स्वादेत्यादि निर्वर्मत्रे न विच वक्तिती श्वतर्गृहात धर्मेण कृ
 त्वा चिष्टकृती दशमी मपि स्वाती पाकस्यैव कृत्वा सप्तकादिशेषं समापनीयं॥ ॐ॥
 तस्मिन्त्रवाग्नौ मध्यं दैनं तत्र परिसमृद्धनादि आज्यनागांतं कृत्वा कयानश्चित्र आहुतुव इत्या
 दि निमि निमंत्रैः प्रकृतिस्तैस्तिस्र आहुतीर्जुहोति॥ ततः चिष्टकृतादिकर्मापवर्गं तं कृत्वा
 णासहितं कर्तव्यं॥ ॐ॥ ततः अपराह्ने आचमनाद्याज्यनागांतं कृत्वा॥ ॐ त्वामिद्धिहवामहे
 साता वाजस्यकारवात्वाष्ट्रे धिं इमं त्यतिन्नरस्त्वाकाशास्वर्गतः॥ स्वाहा॥ ॐ त्वां काशास्व
 र्वतः सत्त्वं नश्चित्रवज्रहस्तधृष्टुया॥ मदस्तवानो अश्विवाः स्वाहा॥ ॐ मदस्तवानो अश्विवा
 मश्वं श्वं रथमिंद्रं सकिरमत्रा वाजन्तजिघृषे स्वाहा॥ ए निमंत्रैस्तिस्र आहुतीर्जुवा चिष्ट

कृत्वा सकादि तत्र शेषं समापयेत् ॥ ७ ॥ ततो रात्रौ आचमनादिस विबुर्वदित्यंतं कृत्वा
 विर्यहणं ॥ वास्तोष्पतये जुष्टं गृह्णामि ॥ श्वतुर्थं तृतीयां ॥ वास्तोष्पतये जुष्टं मा मा दयामि ॥
 वास्तोष्पतये जुष्टं प्रोक्षामि ॥ समिदादिकं प्रोक्ष्य शेषोदकं प्रणीता सुमुक्ता त्रिः प्रक्षाल-
 नं ॥ अधिश्रयणादि आज्यनागांतं कृत्वा चतुर्थं तं कृत्वा दशवर्तकृतिर्जुहुयात् ॥ मंत्रा-
 यथा ॥ ॐ नमः स्वाहा ॥ ॐ नमः स्वाहा ॥ ॐ नमः स्वाहा ॥ ॐ नमः स्वाहा ॥ वास्तोष्पते प्रतिजानी ॥
 अमीव ह वास्तोष्पते ० वास्तोष्पात ध्रुवा ० सो विष्टुती दशमी ॥ ततो यथा विहितं वास्तुदे-
 वता ॥ ४५ ॥ प्रत्येकं बंदनादिर्मेवार्थं तां ब्रूतादि पूजायथा विहिता ॥ ततः शोचनादि सुमुक्त-
 तैः सुलभेन नूतनगृहे प्रवेशं कुर्यात् ॥ ज्येष्ठं पुत्र मादाय जार्यां च दाध्मयधन्योदकं कुं न सदि ५६

तः प्रावेशेत् ॥ मंत्रस्तु ॥ इन्द्रस्य गृ० किं वा स्तितन ॥ प्रवेश समये पुण्यादृत्यादि वाद्य गान-
 घोषो न वतु मर्हसि ॥ ततो गृहं प्रविश्य वास्तुहर्जा यथोक्तां बलिदानं वयथोक्तं वास्तुपरितो-
 गृहं परितः कुर्यात् ॥ ततो वास्तुदेवता प्रीतये हिरण्यदिदानं यथाशक्ति ॥ ततः शतं शता-
 र्द्धं वातदृद्धं वा यथाशक्ति ब्राह्मणान् नोजयेत् ॥ नूयमीमं कल्प्यः ॥ मांगल्यं ॥ आशीर्वदिश-
 ॥ ॥ इति वास्तुकर्म ॥ ॥ अथोपाकरणं ॥ ॥ बहिः कृषितर्पणं कर्तव्यं ॥ तच्च उत्तरक्रमेण
 दद्यात् ॥ अधुना तु क्रमपठिता पाकर्मविधि लिख्यते ॥ कृषितर्पणं नंतरं गृहमागत्य आ-
 चमनादिस विबुर्वदित्यंतं कृत्वा अहृत सूक्तानां धमनानां ग्रहणं ॥ तन्मंत्रः ॥ अग्नये नृणां सूर्य-
 न्योऽग्नये शर्क्तकाया अग्नये मित्रावरुणा अमग्नये मरुतोऽग्नये देवेभ्योऽग्नये इन्द्रो मा भ्यामिन्द्रा

यागामरुद्रः पवमानसोमायानये विश्वे चो देवे चो जुष्टं गृह्णामि । श्वत्थं च हस्तीं । अग्नये
 ऋ० विश्वे चो देवे चो जु० मि॥ अग्नये ऋ० च स्वा जु० मि॥ कालनाधिपय एषिता निधार
 णानामनाव॥ तदुक्तं कारिकायां॥ तस्यानिधारणं वेष्टं श्रितस्यो दासितस्य व॥ स्था
 दधिप्रयणानावसत्कादोत्वे कर्मजनं । उदासनपार्श्वप्रक्षालनयोरनाव॥ दधि घृतमि
 श्राणां क्रवेण प्रत्यनिधारणं कर्तव्यं॥ सप्तदशममिधमित्यारभ्य मध्ये न्याकृतय इत्थं तं कृ
 त्वा । अकृतस्तूक्तानां धनानां च दधि घृतमिश्राणां च तदुद्दीतं कृत्वा वक्ष्यमाणं निःकृतिः
 स्वादांता निदमिः कार्यः । तेषां कारणं । अग्निमीले मधुर्लुंदाग्निगयित्री । उक्तां च को गत्यो
 ष्टुणसूयोनुष्टुप् । उक्तां च मग्ने गन्तुमदो ग्निर्जगती । आवदन् गृह्णमदोः । राकृतको जगती । सा

मस्यमाविष्टा मित्रो ग्निस्त्रिष्टुप् । गुणानां जमदग्निर्निवावरुणौ जगती । त्वां ह्यग्ने वामदेवो
 ग्निरष्टिः । धममोत वामदेवो ग्निर्जगती । अबोधमिर्बुधग बिद्धिरवमिस्त्रिष्टुप् । गंतान ए
 व यामरुन्मरुतो तिजगती । च ह्यग्ने नरदाजो ग्निस्त्रैस्त्रिष्टुप् । योनः स्वः पायुर्दिवान् अनुष्टु
 प् । अग्निन्तरो वसिष्ठो ग्निर्विराट् । प्रतिवक्ष्य वसिष्ठ इश सोमा वनुष्टुप् । मा विदम्यगाथ इ
 शो वृद्धती । अग्ने याहि सो नरिरग्ना मरुतो नुष्टुप् । स्वादिष्टया मधुर्लुंदाः पवमानसो मो ग
 यत्री । यत्ते राजन् कथय पः पवमानसो मा पंक्तिः । अग्ने वृद्धिर्तो ग्निस्त्रिष्टुप् । तर्क्योः रायु
 विश्वे देवाः शक्राः । ततः स्विष्टकृत् । ततो वक्ष्यमाणं सर्वे ब्राह्मणाः पठेयुः । न इवाते । अग्नि
 मीले पुरोहितं वर्गं पावकानः सरस्वती रुवश्च अयं देवायात हि लोकाः । एताया मो पा

यं वा। प्रमन्महे। ईशे मदाय। अनो नशवर्गः देविरूपे। प्रतीकमात्रं। जातवदसे रुक्। इदं श्रेष्ठं।
 प्रवः पातं। सुष्ठु मायातं। वसू रुश। अस्य वामस्य मूक्तं। तन्नुवो वाम। ता वामद्यता। निहोता
 गणानां त्वा रुक्। समामविद्धि। मंदस्व होत्रात्। अंबितमेवर्गः। अयन्ना रुक्। त्रात धमरमुसं
 रुक्। इच्छंति वा। ईश्या। नता। तस्म विवुरुक्। विद्या नराय। एवात्वा। कयानः मूक्तं। अरु रु
 व्य। हंसं रु विषत्। रुक्। रंतं स्थ गोप्यो। हिरण्यवर्णं विगर्ध इदमुत्थत्। त्वामग्ने महिमदे। प्र
 युञ्जती। स्वस्तिनो मिमीतावर्गः। रुतस्य गोप्यो। हिरण्यवर्णं विगर्ध इदमुत्थत्। पिबामो मे
 ईश्वः। यज्ञायज्ञावः। इयमर्दं दातवर्गः। सुषेनरा। जुषस्व। उयोजहे। नृवतीवर्गः। प्रब्रह्म
 अंबकं रुक्। यदद्य। तस्म रुक्। प्रत्यु। प्रहोदसावर्गः। तिस्रो वाक्। दूरात्। यईश्व। वयमु

५८

प्रकृतानि। त्वावतः। आत्वा। आहूत ईश्वरं। मर्त रुक्। आप्र। ईशाय सामा। स्वादि शुयावर्गः। सो
 मः पुनानः। प्रणः। हिनंति। यः पावमानी रुक्। धत्ता। असर्जि। पुरो जिती। अयंसः। निवर्तध्वं।
 त ईनो पादः। प्रमा। अंबुध्रं वर्गः। प्रहोता। मा प्रणामवर्गः। ये यज्ञेन। परावतो वर्गः। सक्तुमिक्क
 रुक्। देवानां। इमं मे गंगे रुक्। विहिमो तो। सहस्रशीषमूक्तं। इये। आशुः वर्गः। उता उन्नं। नि
 लुसीद रुक्। तदित्। रात्रीवर्गः। त्वं वित्। महित्रीणावर्गः। रुतं वसत्यं वेति समाप्तिपर्यंतं। अ
 स्मिन्ने इत्याख्यसर्वध्यायाः परमेवेततः शिक्ताः। कल्पः। व्याकरणं। निरुक्तं। गृह्य। उपनि
 षत्। प्रातिशाख्य। रुषिधनो। मुपणाध्यायः। स्वयंनुवेन मस्कृत्य इत्यादि मनुस्मृतिः। यागीश्व
 रं यां रुवत्क्यं इत्यादियां रुवत्क्यः। सर्वा स्मृतयः। पुराणादि सर्वा मीमांसा। सर्वाणि शास्त्राणि

इत्युपाकर्मा ॥ ॥ समाह्वयः ॥ ॥ अथ आचरममये वेतरणादिदानसंकल्पविधिः ॥ ॥ तस्य
 प्रकारः ॥ विष्णुपूजा ॥ यथावकाशं तत्र वेतरणादिदानप्रारंभनिमित्तं विष्णुपूजनमहं क-
 रिष्ये ॥ इति प्रयोगः ॥ वेतरणीदानप्रतिगृहीतब्राह्मणाय एतत्ते पादं ॥ एष त्वा अर्घ्यः ॥ पूजा
 पादप्रक्षालनं आचमनं ॥ स्वपादप्रक्षालनं आचमनं ॥ गृहं गत्वा ॥ प्रागुक्तं विष्णुः ३ अप-
 वित्रः पवित्रो वा ॥ इदं विष्णुः सप्तव्याधः दृष्टिः ॥ ॥ वेतरणादिदानोपहाराः स्तुः ॥ तूरादि-
 उपास्यैः मधुः ३ अथ श्री इत्यादि गृहाय तानादिव ब्राह्मणानां च संनिधौ एवं गुणविशिष्टेषु
 एकाले देशे च ॥ अमुकस्य आचरकालनिमित्तं सर्वपापक्षयार्थं शास्त्रोऽर्थं वेतरणीदान-
 महं करिष्ये ॥ ब्राह्मणस्य पूजा ॥ यथादत्तं ॥ मुद्रिकाद्यपायनानि तन्निष्ठी दूर्त इष्टं वेतरणी

दानप्रतिगृहीतब्राह्मणाय तु त्वेपादं ॥ उच्यते संप्रददे ॥ सवसागोश्च पूजनं ॥ अर्चनं स्तुः ॥
 आचमनं ॥ अपहता ॥ अरुन्तमी ॥ उदकोप ॥ यथा दास्यमानं दृष्टिपर्यंतं ॥ वेतरणीदादे ॥ ब्रा-
 ह्मणदस्ते सुप्रोक्षितमस्तु ॥ दीर्घमायुरित्यादि मुखांतिर्न वतु ॥ उत्तरानि मुखे ब्राह्मणः ॥
 दाता पूर्वानि मुखः ॥ दक्षिणं जान्वाद्यदन्तक्षितान् गृहीत्वा अद्येत्यादि प्रयोगमुच्चार्य ॥ अमुक-
 तगात्राय अमुकशर्मणे अमुकवेदाध्यायिने ब्राह्मणाय उच्यते अमुकसंगो वः अमुकनामा
 अमुकशर्महं वेतरणी संक्षिकां गं सवसां गंधपुष्पधूपाद्यवित्तं रुद्रदेवतां सो वराष्टिं गीता
 जतरवुरांताम्रपृष्ठां कां स्यादादनां कृष्णवस्त्रयुगाच्छादितां व्रीह्यादिसप्तधान्यसहितानां लवण-
 परिमितकपासा परिताम्रनाजनस्मितलोहदंडधरि महिषा रूढादिमधर्मराजमूर्तिसहितानां प-

इत्तु वदेत्तु दंडनो काष्ठितां यमद्वारे वर्तमानां तत्र योजनविस्तीर्णां त्रिगाधं पूज्य शोणि
 तातायां मांसकर्ममांश्च ये मुखावेव ज्वरं देनानां विधेः कृमिनिः संकुलांश्च ये स्वममीति दि
 निर्नक्रमकर शिशुमारयादादिनिर्जलवारे प्राणिनिः संकीर्णां दृढामतिनयावहां एवं
 विध्यां वेतरणीं संज्ञकां नदीं तर्तुं कामः संप्रददे ॥ नमो गोपुच्छं जलकुशाक्षतं सहितं
 विप्रहस्ते दद्यात् ॥ ततो दक्षिणां संकल्प्य ॥ पूर्वाक्षिण्युणविशिष्टेषु एते काले देवो वा अमु
 कसागात्रः अमुकारामादिं अस्त्यवेतरणीं दानस्य सांगतामिच्छर्थं इदं सुवर्णं अग्निदे
 वतं गंधाद्यर्वितं दक्षिणां संप्रददे ॥ नमो ॥ अनुमंत्रणां ॥ यमद्वारे महाघोरयासावेतर
 णी नदी ॥ तर्तुं गाददायेतां उच्यं वेतरणीमिति ॥ विल्लु रूपं दिजश्रेष्ठ देवपङ्क्तिपावनास ॥ ६ ॥

दक्षिणा मया दत्ता उच्यं वेतरणीं च गो ॥ इति ब्राह्मणं प्रणम्य ॥ सार्वर्षां प्रदक्षिणां कुर्यात् ॥ पु
 ष्ठं गृहीत्वा ब्राह्मणेन गार्गा आकर्षयेत् ॥ तत्र मंत्रः ॥ धेनुकेर्त्तुं प्रतीक्षस्व यमद्वारे महानये ॥ उत्ति
 तीर्षुरहं देवि वेतरण्येन मो नमः ॥ ततो वृयसी दक्षिणा ॥ यजमानमांगल्यकरणां गवादि स
 र्वमुपहारजातं ब्राह्मणस्य गृहं नयेत् ॥ ॥ इति वेतरणीं दानं ॥ ॥ अथ रुणधेनुदानं ॥ ॥
 विल्लु पूजा ॥ पादप्रक्षालनं ॥ आचमनं प्राणायामः ॥ अद्येत्यादि प्रयुज्य रुणधेनुदानमर्द्धक
 रिष्ट्य ॥ ब्राह्मणस्य पूजा ॥ नो जनसंकल्पः ॥ सुप्रोक्षितादि ॥ अद्यादि प्र० रुणधेनुसंज्ञकां
 सबन्नां गंधाद्यर्वितां रुद्रदेवतां सुवर्णां शृंगीराजतखुरां ताम्रपृष्ठीं कांस्यदोहनां दवर्षिणि
 नृसर्वधि रुणत्रया पाकरणार्थं उच्यं महं संप्रददे ॥ ॥ इति रुणधेनुदानं ॥ ॥ प्रायश्चित्तं

नुदानं॥ ॥ अनेन विधिनेव॥ ॥ अथ अष्टमहादानानि॥ ॥ तिलालोहं हिरण्यं च काप्यसं
 लवणं तथा॥ सप्त धर्म्यं कृतिर्गवैकैकं पावनं स्मृतं॥ अद्येत्यादि पूर्ववत् तिलादीन् यथै
 महादानानि नाना देवतानि नाना फलदा वृणोत तदान फलप्राप्त्यर्थं कस्मै रविद्राह्मणा
 यत्र हंसं प्रददे॥ नमः॥ ॥ इत्यष्टमहादानविधिः॥ ॥ पूजां कृत्वा गुणविशिष्टेषु ऐकाले
 देशे च॥ अन्नोदकं सुवर्णं च रजतं वस्त्रं उपाय न हो॥ कर्म उत्तुङ्गं यच्चिरमिष्टकालो हृदं उ॥
 तां बूलं वंदनं च जर्जराणां दत्तं॥ एतान्युपदामानि नाना देवतानि गर्भं धर्तुं नानि क
 स्मै रविद्राह्मणा यद्दं संप्रददे॥ नमः॥ इति षोडशोपदानविधिः॥ ॥ पूजां कृत्वा गुणविशि
 ष्टेषु ऐकाले देशे च॥ इदं तावत्पात्रं यथोपस्करं संहितं तिलैर्गन्धैर्वितं सदक्षिणं ६१

शास्त्रोक्तं पुण्यं फलावाप्त्यर्थं कस्मै रविद्राह्मणा यद्दं संप्रददे॥ नमः॥ इति तिलपात्रदा
 नं॥ ॥ अथ द्युतपात्रं॥ पूर्वोक्तं॥ इदं कांस्यपात्रं द्युतं पूरणं गन्धैर्वितं सदक्षिणं कस्मै रवि
 द्राह्मणा यद्दं संप्रददे॥ नमः॥ इति द्युतपात्रं॥ अथ पददानं॥ पूर्वोक्तं॥ इदं मासनादिदश
 विधं पदं यथोपस्करं संहितं नो जनदक्षिणा तां बूलं संहितं शास्त्रोक्तं पुण्यं फलावाप्त्यर्थं क
 स्मै रविद्राह्मणा यद्दं संप्रददे॥ ॥ इति पददानं॥ स्त्री चत्वारं॥ इमां वंशपात्रीं कंकमादियथो
 पस्करं संहितां वस्त्रं सुवर्णं निरणादि संहितां इह जन्म निजन्मांतरे च अखंडं सौभाग्यं प्राप्स्य
 र्यं अहं संप्रददे॥ नमः॥ इति वंशपात्रीदानं॥ ॥ इति विमरण्यादिदानानि॥ ॥ अयमीमं
 कल्पं॥ अमीषां दानानां न्यूनातिरिक्तं परिपूर्णाणि हिरण्यदक्षिणा निष्कृये यथा दास्यमानं

इच्छं नाना गोत्रे चो ब्राह्मणे चोर्दं संप्रददे ॥ नमः ॥ इति ह्यमी संकल्पः ॥ अथ मरणं
 तं षट्पिंडाः ॥ तेषां क्रमः ॥ उत्क्रां तो दारदेशे विश्रां तो विना स्थाने राव हस्ते संवयेने ॥ त
 षां विधिः ॥ ॥ आचमनं प्राणायामः ॥ विष्णुः ३ अथ वित्रः ॥ सप्तधा ध्या ॥ देवता चो मदा योग
 न्य एव वा नमः ॥ ३ आहूतमो ग यायां स्वयमेव जनार्दन ॥ तं ध्यात्वा देशकालपात्र इच्छा
 द्वा संपत् ॥ अथ सव्यं ॥ दृष्टिः ॥ उत्क्रां त्या दिपं च पिंड दानो पदाराणां पवित्रता ॥ नूरादि
 मधुवाता ॥ मधु ३ अद्यादि मासे पक्षे तिथौ वासरे ॥ यथा वर्तमान नक्षत्रयोगकरण पूर्वमु
 क्तं समवाये एवं गुण विशिष्टायां पुण्य तिथौ अमुक तीर्थे दिव ब्राह्मणौ नां च संनिधौ
 एवं गुण विशिष्टे पुण्ये काले दशे च ॥ अमुक सगोत्रस्य अमुक प्रेतस्य शास्त्राक्त पुण्य कला ६२

वाच्यं उत्क्रां त्या दिपं च पिंड दानं मर्हं करिष्ये ॥ स्तरणं ॥ पात्रे जपः ॥ अमुक सगोत्र अमु
 क प्रेत अवा न निह्व ॥ ॥ गोत्र प्रेत एतत्ते पिंडा ॥ प्रत्यवा न जनं ॥ पूजा ॥ निवर्द्य ॥ दास्य मा
 नं ॥ आमानं यथो पस्कर स हितं गो ॥ प्रेत एतत्ते ॥ ॥ अस्य उत्क्रां त्या दिपं च पिंड दान क
 र्माणो ॥ सर्वं परिहृणी ॥ एति ॥ पिंड दाने गोत्रस्य प्रेतस्य दहन योग्यता वाप्तिः ॥ शास्त्रो ॥ सि
 न्यूनानि रिक्तं परिहृणी ॥ न ई कर्णे निरिति पिंड त्रय विमर्जनं ॥ ततः ॥ अथैत वीत विवस
 र्पता ता ॥ स्मै ॥ ॥ अननमंत्रेण पलाशशाखया विना स्थानं विष्टुं पंचरसं स्कारान् कृत्वा
 अग्निं संस्थाप्य ॥ राव उन्नानं चितो निपात्य ॥ अयं विवस्वत मस्मादयं तयो निस्त्वमयो निः ॥ ॥ २
 जातो वदो वदस्वैनं मुक्ततां यत्र लोकः ॥ अयं विवस्वत मजनयदयं त्वदधि जायतां गोत्र प्रेतः

स्वर्गाय लोकाय स्वाहा ॥ प्रदीप्ते शोमेन मङ्गलं इति दशरुवे जपेत् । सद्या वृत्तानां विद्व
 माणाः प्रागुदं व प्रक्रमंति । पुरोहितः अन्यो वा मृत्योः पदमिति दद्यात् । मृत्प्रां प्रक्रमतः स
 पिंजान् अनुमंत्रयत् । मृत्योः पदं यो पयं ता यदेतद्वाधीय आयुः प्रतरं दध्मनाः । आद्यास्य
 मानाः प्रजया धानं न शुद्धाः पुता न वत यज्ञिया सः । इमे जीवा विमृते राव हवन्न शुद्धा
 देवकृतिना अद्या प्रां वो अगम नृतये हसाय आसुः प्रतरं दध्मनाः । आपो हिष्ठा रुक्
 मनावसो मवर्ग इति उदकं स्पृशंति । ततो मज्जंति । ततः अमुकस गोत्रः अमुकप्रेततिलो
 दकां जुलिस्ते । इत्येकामुदकां जलिं दद्यात् । आपो अस्मान्मातरं सुंधयं तु घृतेन नोद्धृत
 वः पुनं तु विश्वं हि रिप्रं प्रवर्हंति । दवीरुदिदं न्यः शु विराहृत एमि । अनेन मंत्रेण बहिः सं

६३

निःसरंति ॥ तताव स्रं परिधयत् । तच्च कुरित्युवाचादित्यमुपस्थाप्य ॥ ततो स्तिमं वयनं । अ
 युग्मासुरात्रिषु ॥ अपमद्य ॥ यत्नमग्ने समदहस्त्वमुनिर्वपया पुनः । कियान्वाहो हउपाक ३
 हूर्वाद्यत्कशा शीति कशीतिका वतिक्लादिकेक्लादिका वति । मंडूक्या सुगममं स्व
 जिंदर्षय ॥ आद्यां मंत्राद्यां सक्षीरेणो देके नैना स्त्री निमं मिथुपलाशपुटे उष्टृत्य मृन्मये
 ऊं न शोवाल संयुक्तानि अस्त्री निमुक्ता । उते स्तत्रा मिष्टयि वी त्वत्परी मं लोकं निदधन्मोत्र
 हं रिषं ॥ एतां स्तूणां पितरो धर्मयन्तु । तत्राय मः सा दना तमिनोऽनु ॥ इति लोष्टेना निधाय द्वाक
 वं ॥ उद्ध्वस्व पृथिविमानि बाधयाः स्तूपाय नास्मि न वस्तु पर्ववना । माना पुत्रं यथा मिवाद्यै
 नं नृमज्जगुदि ॥ अनेन मंत्रेण खात निखाय । उद्ध्वस्व माना पृथिवी मुतिष्ठतु सहस्रं नित

उपदिश्यतां। तद्गृहसोष्टुश्रुतां न वंनुविश्वादास्मैशरणः संवत्त्र॥ अनेन मंत्राणां
 शानप्रवश्यं अवस्थापयेत्। स्वार्तं मृदा पुरयेत्॥ ततः पिंडदानं॥ आचमनं प्राणायामः॥ अप
 वित्रः॥ मन्त्रव्याधमं इत्यादि॥ अपसव्यं॥ दृष्टिः॥ अस्मि संवत्त्रन पिंडदानोपहाराणां पवि
 त्रता। दूरादि॥ मधु३ अद्यादि एवंगुणविशिष्टायां पुण्यतिथौ। गोत्रस्य प्रेतस्य अस्मि संवत्त्र
 न पिंडदानं मर्दं करिष्ये॥ पात्रे जपः स्तरं॥ अचानजनं पिंडदानं प्रत्यवेने जनं। पूजानावद्यं
 अत्रा० नेवद्यैः पिंडस्यार्चनविधेः परिहृणता। अनन पिंडदाननागात्रस्य प्रेतस्य शास्त्रोक्त
 पुण्यफलावाप्तिः॥ न्यूनाति० स्त्री॥ अनन पिंडदाननागात्रस्य प्रेतस्य परलोके शा० स्त्री॥
 न्यू० स्त्री॥ दु० धेदकदानयोग्यता प्राप्तिः॥ सङ्करेणैतिरिति विसर्जनं॥ ॥ तृतीयदिवसे संध्या ६४

काले त्रिष्टु मृन्मयेषु पात्रेषु अष्टसमीपे दु० धेदकदानविधिः॥ आचमनं प्राणायामः
 अपवित्रः॥ मन्त्रव्याधमं संपत्॥ अपसव्यं॥ दृष्टिः॥ दु० धेदकदानोपहाराणां पवि
 त्रता। दूरादि॥ मधु३ अद्यादि मासे पक्षे तिथौ गोत्रस्य प्रेतस्य शा० धेदु० धेदकदानं मर्दं
 करिष्ये॥ गोत्रप्रेत आकाशे दु० धं पिब। एवं त्रिष्टु पात्रेषु गोत्रप्रेत आकाशे उदकं पिब।
 एवं त्रिष्टु॥ अस्य दु० धेदकदानकर्मणोय न्यू० स्त्री॥ अनेन दु० धेदकदानेन गोत्रस्य प्रेत
 स्य शा० स्त्री॥ न्यू० स्त्री॥ दशादपिंडदानयोग्यता प्राप्तिः॥ सङ्करेणैतिरिति विसर्जनं॥ ॥
 ततः दशादपिंडदानं॥ तत्प्रकारः॥ तीर्थे गत्वा स्नानं संध्या वंदनं स्मरणमात्रं। त्याज्यवस्त्र
 परिधनं॥ आचमनं प्राणायामः॥ विसृ॥ ३ अपवित्रः॥ मन्त्रव्याधमं देवताभ्यो महागित्य

एवमनमः॥३॥ आद्यं स्वयमेव जनार्दनः॥ तं त्रिदेवां त्रिपुसव्यं॥ दृष्टिं च प्रथमाद
 आदि दशादपिंडदानोपकाराणां पवित्रता॥ नृणादि मधुवाता० मधु३ अद्यादि मासेपेके
 तिथौ अमुकसंगोत्रस्य प्रेतस्य मूर्धादि देहावयवप्राप्त्यर्थं शास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्त्यर्थं
 प्रथमाद आदि दशादपिंडोदकदानमहं करिष्ये॥ सव्यं॥ विष्णु पूजा॥ पात्रे जपः॥ पिंड इच्छाणि
 पिष्टुं धेष्टुं तमधु तिल उदक॥ अवने जनं गोत्र प्रेत अवाननिच्छा गोत्र प्रेत एतत्ते॥ अत्य
 वानजनं॥ अत्रा प्रेताय वासाः॥ पूजा॥ निवर्धनं॥ अत्रा दानं॥ द्यौः गोत्र प्रेत पिंडा र्चनं॥ एति ध
 यं दश० निः गोत्रस्य प्रेतस्य शा० शिः॥ सव्यं आवमनं॥ मुद्रादिनादि॥ अपसव्यं॥ नो जनं गोत्र
 प्रेत तिलोदकांजलिस्तो॥ एकांजलिः पिंडोपरि दद्यात्॥ ततः प्रवृत्तिदशादपर्यंतं द्वे द्वे अंजुली ६५

अधिके दद्यात्॥ एवं शत १०० नवति॥ अस्य पिंडोदकदानकर्मणो० परिपूर्णं॥ अनेन पिंडोद
 कदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य मूर्धादि देहावयवप्राप्तिः॥ शास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्तिः॥ द्वितीयाद
 पिंडोदकदानयोग्यता प्राप्तिः॥ न्यूनातिरिक्तं परिपूर्णं॥ एवं दशादपर्यंतं दशमे दिवसे पिंड
 दानानंतरं तिलकल्कोस्तोदकदानयोग्यता प्राप्तिः॥ ततः स्नानं दशाकर्षं कुर्यात् रेखा १० मु
 खं विस्ती० वितस्तिर्लंबा॥ तत्प्रकारं आवमनं प्राणायामः॥ विष्णुं ३ अपवित्रं० विः॥ इदं
 विष्णुवि० रे॥ सप्तम्या० संपत्॥ दृष्टिं च॥ तिलकल्कोस्तोदकदानोपकाराणां पवित्रता॥ नृ
 णादि मधु३ अद्यादि० एगुणविशिष्टार्था० तिथौ गोत्रस्य प्रेतस्य मलापनुत्यर्थं सुवित्प्रा
 प्त्यर्थं दशाकर्षं तिलकल्क उस्तोदकदानमहं करिष्ये॥ गोत्र प्रेत तैलेना च॥ एवं दशकल्को

दत्तय। एवं दशसु॥ गोत्रप्रेतउल्लोदकेन स्नादि। एवं दशसु॥ अस्य ते लक लोकोद
 कदानकर्मण० पूर्णा॥ अनेन ते लक लोकोदकदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य माला पनुतिः।
 विवप्राप्तिः॥ शास्त्रोक्तपुण्यफलावतिः॥ एकादशाहकर्मयोग्यता प्राप्तिः॥ न्यूना० पूर्णा॥
 वस्रत्यागः॥ वपनं। स्नानं॥ ॥ इति दशाहपिंडविधिः॥ ॥ अथ एकादशाहः॥ ॥ तीर्थगवा
 स्नानं। स्नानांगतर्पणं॥ संध्यातर्पणं॥ आबमनं प्राणायामः। अयोगकृत्वा विष्णोः षोडशो
 पवारपूजा॥ तद्विधिः। अद्यादिप्रयोगः। पुण्येकाले देशे वा गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतच विमु
 क्त्यर्थं एकादशाहकर्मप्रारंभनिमित्तं। विष्णोः षोडशो निरुपवारेः पूजनमहं करिष्ये॥
 वामहस्ते दक्षिणे इत्यादिन्यासः। पूजा। जपः। नोजनसंकल्पः। ततो ददशुच्यर्थं प्राजाप

त्यसंकल्पः॥ तत्प्रकारः। सुप्रोक्षितादि० मम देहशुच्यर्थं प्राजापत्यप्रत्याम्नायं प्रतिप्राजा
 पत्यं ददशाहकर्मणो जनपरिगणनया तावत्संख्याकं ब्राह्मणो जननिष्ठी नृत्वं इदं क
 स्मिं विद्वाह्मणायाहं संप्रददे। न गवान् पापहा विष्णुः प्रीयतां। अनेन प्राजापत्यावरणे
 न मम देहशुद्धिरस्तु॥ गोत्रस्य प्रेतस्य ऊर्ध्वदिहिककर्मयोग्यता प्राप्तिः॥ शा० स्तु॥ न्यूना०
 तिरिक्ते० पूर्णमस्तु॥ ततो विष्णुतर्पणं॥ तस्य विधिः। आबमनं प्राणायामः। अद्यादि० गो
 त्रस्य प्रेतस्य शास्त्रोक्तपुण्यफलावाप्त्यर्थं प्रेतच निवृत्त्यर्थं सद्गतिप्राप्त्यर्थं विष्णवेः सहस्रं
 आद्यंतयोः पुराणसौ कत्रया वृत्त्या विष्णुतर्पणमहं करिष्ये॥ सहस्रशीर्षेति षोडशो
 स्यसूक्तस्य नारायणरुषिः पुरुषो देवता अनुष्टुप् छंदः। अत्र्यात्रिंशत्। विष्णुतर्पणे विनि

योगः सहस्रशीर्षः ॥ अतसी ३ गोविंदसूयतु माधवसूयतु रुषीके
 रासूयतु अनंतादि सहस्रनामा विल्लुसूयतु ॥ (पुरुष एवेदमित्या
 दियज्ञेन यज्ञमयजंत देवा इत्येतावत्पर्यंतं ब्रह्मवैवर्तपुराणे दद्या
 त् ॥ अतसी ३ गोविंदादि सहस्रनामा वि
 ल्लुसूयतु ॥ ततो अतो देवा इति षल्वस्य सूक्तस्य मेधातिथि
 र्ऋषिः विल्लुर्देवता आद्या देवी वा गायत्री छंदः ॥ विल्लुः ग
 अतो देवाः ॥ अतसी ३ गोविं० ॥ इदं विल्लुर्विव० दं ॥ अ
 तसी ३ गो० ॥ विल्लोर्नुकमिति षल्वस्य सूक्तस्य दीर्घतिमा ऋषिः वि ५७

ल्लुर्देवता त्रिष्टुप् छंदः ॥ वि० गै० ॥ विल्लोर्नुकं० यः ॥ अतसी ३ इत्यादि ॥ चूरि ॥ अतसी ३ इत्यादि
 प्रवः पांतमिति षल्वस्य सूक्तस्य दीर्घतिमा ऋषिः विल्लुर्देवता जागर्त छंदः ॥ वि० गः ॥ प्रवः
 पांतमर्थ सो० ना ॥ अतसीत्यादि ॥ त्वेषमिच्छा ० पत् ॥ अतसीत्यादि ॥ नवामित्र इति पंचर
 वस्य सूक्तस्य दीर्घतिमा ऋषिः विल्लुर्देवता जागर्त छंदः ॥ वि० गः ॥ नवामित्रो० ता ॥ अतसी ३
 यः प्रवैयि० जत् ॥ अतसी ३ सर्वाकर्मणोत्यष्टवस्य सूक्तस्य नरदा जर्ऋषिः इंश विल्लुर्दे
 वा त्रिष्टुप् छंदः ॥ विल्लुतंगः ॥ सर्वाकर्मणा० ता ॥ अतसी ३ या विश्वासां० थो ॥ अतसी ३
 परोमात्रेति सप्तवस्य सूक्तस्य ॥ वमिष्ठ ऋषिः विल्लुर्देवता त्रिष्टुप् छंदः ॥ उरुयज्ञायेति ति

स्रः॥ ऐइश्वा॥ परोमात्रया० से॥ अतसी३ नतविल्लो० न॥ अतसी३ नू मर्तइति सप्त वस्य स्र
 कस्य वसिष्ठ ऋषिः विल्लु देवता त्रिष्टु पृष्ठं द॥ वि० ग॥ नू मर्त० त॥ अतसी३ चं विल्लो सु०
 न॥ अतसी३ दक्षिणा संकल्पः सुप्रोहितादिः॥ अस्य लत विल्लु तर्पण कर्मणा प्रतिष्ठामि
 ध्यर्थं दि० द्वा॥ विल्लु प्रीत्यर्थं कस्मै २० ददे॥ नगवान्या० तां॥ ब्राह्मणने जन संकल्पः॥ अनेन
 लत विल्लु तर्पणेन गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्व विमुक्तिश्च कुरुष्यानिवृत्तिः॥ शा० श्रि॥ वृषोऽसर्ग
 कर्मयोग्यता प्राप्तिः॥ तदनंतरं स्नानं॥ ॥ अथ वृषोऽसर्गः॥ ॥ चतुरस्रं स्तंभं त्रिंशत्कृत्वा ईशा
 न्यां महिरण्यं सपत्न्यं सर्वौषधिं समुच्चितं सप्तधान्योपरि रुद्रकलत्रां स्थापयित्वा प्र ६७

तिदिशं समीपे शारवां निखाय संस्थाप्य॥ आवमनं प्राणायामः॥ स्वस्त्ययनं॥ अद्यादि
 प्रयोगमुच्चार्य च संस्कारादिह विर्यहराणां तं॥ कृत्वा॥ पिष्टमयं द्रविः पात्रं अंतर्धाय॥ उष्ट्र
 स्तेजुष्टं गुह्यमि॥ इति त्रिःशृङ्गीयात्॥ चतुर्थं त्रुल्ली॥ शेषानि मन्त्रानि॥ पूजे जुष्टमासा द
 यानि॥ इत्यासादनं॥ पूजे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ति प्रोक्षणां॥ आलोऽयं च वधिः प्रयणां॥ स्यो
 नाष्टयिबीतिकलत्रां स्थापनं॥ श्रितानि धारणादि आज्यनागां तं कृत्वा॥ इह रतीत्यादिति
 स्रः॥ अकुतीः॥ स्क्रवेण कृत्वा॥ इह रतिरिह रमर्धं स्वाहा॥ इह धृतिरिह स्वधृतिस्वाहा॥ उपसृ
 जं धरुणं मात्र धरुणो मातरं धर्यं॥ रायस्योषमस्मा सुदीधरस्वाहा॥ ततो नरं राजं॥ पूषा
 गायत्री॥ पूषागा अन्वेतुन इति चतुर्गृहीतं पोक्षं बर्कं कृत्वा॥ कुरुवः स्व रितिरुद्रकलत्रां

धूरयित्वा। नुवनमसि सहस्रपोषमिंशयत्वाश्वोददत्त॥ अक्षतमस्य रिष्टमिलानं गो
 पायनं यावतीनामिदं करिष्यामि नृयसीनामुत्तमां सामां क्रियासं॥ इति मंत्रेण दक्षि
 णे त्रिशूलं वा मेव कं। वृषपदं ग्रीवायां यज्ञोपवीतादियथोक्तमलंकरणादिकृत्वा रुद्र
 कलशमादाय आपो हिंष्टेति नववेन सूक्तेन वृषवत्सतरीणां मन्त्रिषे कं कृत्वा ब्राह्मण
 पृथक् कृत्वा आचार्यः सहस्रशीर्ष इति सूक्तं पठन् वृषवत्सतरीं श्यामिं परिनाशयत्वा
 रं प्रदक्षिणीकुर्यात्। अग्नेः पश्चादुपविश्य प्रयोगमुच्चार्य सद्येन पुच्छाद्यदीय रुज्ज्व
 दनान् सर्वोषधीर्यवांश्च गृहीत्वा षोडशवेन पुरुषसूक्तेन तर्पणं कुर्यात्। अंते अक्षतम
 त्यादिभिः श्लोकैश्च। ततो दक्षिणानि मुख उपविश्य अपसद्यं कृत्वा पुक्कशात् अर्धे

मूलान् कृत्वा सर्वोषधितिलान् गृहीत्वा घृतमनुस्मरेत्॥ पितृतीर्थनागात्रघृतवृ
 षवत्सतरीं पुच्छेति लोदकं त उपतिष्ठत्वा। एवं तर्पणं कुर्यात्। सद्यं कृत्वा आबध्य वृषव
 त्सरीणां मुसगं कुर्यात्। प्रथमं सुप्रोक्षितादिकं अक्षतमुक्कजामीत्यंतं कृत्वा पश्चात् सद्ये
 न। एतं युवानं पतिवोददामितन क्रीलतीश्वरथप्रियेणा। मावश्चात्र जनुषा संविदाना
 रायस्योषणममिषामदेम। स्वाहा॥ अनेन मंत्रेण प्रेरणा। ततो मयो नूरित्यनुमंत्रणं
 कुर्यात्॥ इति क्रमः॥ एतं युवानमिति पठित्वा दक्षिण स्कंधेन प्राञ्चं प्रेरयन्। सुप्रो
 क्षितादि। अपसद्यं कृत्वा गोत्रस्य घृतस्य घृतवत्सविमुक्त्यर्थं वसुरुशदित्यलोक
 प्राश्न्यर्थं शस्त्रोक्तपुण्यफला वाश्यर्थं इमं वृषनं वत्सतरीं संयुक्तं यथा वा तत्फलं

कृतं वृषपदग्रीवविरं बितं रुद्रदेवतंगंधद्यवितं एकादशाहं अहमुत्तुजामि । वृ
 षस्य दक्षिणे हस्ते उदकं निनेयेत् । अथोष्टायमयो नूरित्यनुवाकशेषेणानुर्मन्त्रये
 त् । ततः सिष्टं कृतौ दादि ब्रह्मविमोकांतं कृत्वा अस्य कर्मणाः समृद्धयर्थं यथासंपन्नं
 नान्नेन वृषिपर्यंतं न जनेन पायसेन त्रीन् ब्राह्मणान् अर्हंतं पृथिव्या नगवत्यर्कं
 गदेवताः प्रीयंतां । दक्षिणा संकल्पः । शान्तं शं ग्रीत्यादि । अस्य वृषोऽसर्गकर्मणो य
 मस्तु । शास्त्रोक्तं । रस्तु । अनेन वृषोऽसर्गकर्मणा गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वं विमुक्तिरस्तु ।
 वसु रुद्रादित्यलोकप्राप्तिरस्तु । ततः स्नानं । देव पूजा पूर्वकं एकादशाहं आहं सर्वं
 पसद्येन । दर्नं वदुं निधाय । सर्वायां प्रेतश्चाहं ब्राह्मणकार्यं गोत्रप्रेतं अनेन निह्वं ७०

एतद् पाद्यं । एष वोऽर्घ्यः पूजा प्रेतिकादिष्टे चो नमः । सद्यं आवमनं प्राणायामः । पुनरावृष्टं
 अपवित्र इत्यादि देवता चो महो योगि च एव च । नमः । आहं मोगयां स्वयमेव । देवाकाल
 पात्र इष्टं अक्षः संपत् । अपसद्यं । दृष्टिनि । एकादशाहं आहोऽपवित्रता । तिलान् गृहीत्वा । नू
 रादि । तस्य वि० यात्रा मधुवाता मधुश्च तिजपित्वा तिलान् विकीर्य । अद्येत्यादि गोत्रस्य प्रेत
 स्य एकादशाहं निमित्तं प्रेतत्वं विमुक्त्यर्थं कृत्वा नृषा निवृत्यर्थं शास्त्रोक्तं पुण्यफलावाप्त्यर्थं प्रेतिको
 दिष्ट विधिना युष्मदनुज्ञया आहं मर्हं करिष्यामि । गोत्रप्रेत इदं तत्रासनं । एकमर्घ्यं । नो देवी
 ति पूरयित्वा । तिलोमी तिलान् प्रक्षिप्य । अत्र वंदनादि अर्घ्यस्यार्चनविधेः परिपूर्णता । च दो

परिपवित्रं मुक्ता। पूजा। प्रेतोकादिष्टे चो नमः। यादिद्या इत्यादि। गोत्रप्रेत एतत्तत्र अर्घ्यं॥
 सकलमर्घं निनयेत्। ततो न्य ऊं पात्रं शुं धं तां लोकाः प्रेतसदनाः प्रेतसदनमसि। प्रेतोका
 दिष्टेभ्यः स्नानमसि॥ ततो चटोपरि अत्र चंदनादियथा दत्तं गंधाद्यर्चनं उपवीतं च गोत्रप्रेत
 एतत्तत्र। वस्त्रादिर्संकल्प्य। समुदायेन तु पृथक् पृथक्। अर्चनविधेः परिष्कृति। सद्यं च
 वमनं। अपसद्यं। अपहृता। निहन्मि। नो जनसंकल्पः॥ अपहृता पृथ्वीते पात्रमित्यादि॥
 इदं रे॥ एतत्तत्रे विष्णो अन्नं रक्षा उदं नं॥ इदमन्नं यदत्तं यच्च दास्यामि तृप्तिर्पैर्यतं नो जनं यथा
 दास्यामि नं आमानं स घृतं गोत्रप्रेत एतत्तत्र॥ ततो नूरादिजपः॥ अद्येत्यादि गोत्रस्य प्रेतस्य

एकादशाहनिमित्तस्य प्रेतोकादिष्टविधेर्यत्तत्तत्तं संपन्नं॥ एतद्दः सूर्यः। संकल्पसिद्धिः।
 पिंडपात्रे नूरादिजपः। समूलदर्शनस्तरणं॥ अवानजनं। गोत्रप्रेत अवाननिक्ष्व। ततः पिंडदा
 नं॥ गोत्रप्रेत एतत्तत्र। प्रत्यक्षमेजनं॥ आच्छादनादिः प्रेताय वासः। नो वद्यं। अत्राच्छादनादिः गो
 त्रप्रेत पिंडावर्चनं। अत्रां पिंडस्यार्चनविधेः परिष्कृति। अनेन पिंडदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य
 क्षुद्रुषानिवृत्तिः। प्रेतत्वं विमुक्तिः। सद्यं च वमनं। सुप्रोक्षितादिः। अपसद्यं। रजतदक्षिणानि
 कृ० यादास्यमानं इद्यं गोत्रप्रेत एतत्तत्र॥ अक्षयकाले गोत्रस्य प्रेतस्य उपतिष्ठतां। पवित्रमा
 स्तीयत्रे स्त्रीमुदकं निनयेत्॥ सद्यं। पुनर्दक्षिणा। अस्य हिरण्यं च॥ प्रेतश्रेष्ठे ब्राह्मणाय तु न्य
 मद्रं संप्रददे॥ अपसद्यं। नर्दकं। निरिति पिंडप्रक्षेपः। चटोपरि उदकं मुक्ता। तृतीयपृष्ठा॥

अद्यादिप्रयोगः। गोत्रस्य प्रेतस्य एकादशा दशाद्वयकश्चित्। न्यूनाः स्यात्। अनेन एका
 दशाद्वयकतन गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिः। कुंन दानाया यता प्राप्तिः। न्यूनातिरिक्तं
 परिहृणं। अनिरस्यतां। वस्त्रत्याज्यं। सद्यं स्नानं। अन्यद्वयं परिधाय। आचमनं प्राणायामः।
 अद्येत्यादि। पूर्ववत्। सुप्रोक्षितादि। गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं। कुंन निवृत्त्यर्थं दा
 स्यमानं सतिलोदकुंन मेकं विष्णुप्रीत्यर्थं कस्मै २ संप्रददे। न गवान् श्रीमहा विष्णु प्रयता। एवमे
 कं यमोद्देशेन। एवमेकं विवत्रलेखकोद्देशेन। एवमेकं विवित्रलेखकोद्देशेन। अपसद्यं। गोत्रस्य प्रे
 तस्य कुंन निवृत्त्यर्थं। शास्त्रोक्तं यथा दास्यमानाः एकादशा सतिलोदकुंनः सोपस्कराः वि
 ष्णुदेवताः गंधध्वजाः केच्यश्चिद्वाहणे च दास्यमानाः। गोत्रप्रेतत्वे। सद्यं। न गवान् अपहा ७२

विष्णुप्रीयतां। अपसद्यं। एतिः सतिलोदकुंन दाने। गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिः।
 शास्त्रोक्तं। द्वादशाद्वयकमयोग्यता प्राप्तिः। पूर्वन कृतस्ये तद्विवेतरण्यादिदानसंक
 ल्पः। सद्येन। दानफलं अपसद्येन दद्यात्। सद्यं। तीर्थादेवतानां प्रीत्यर्थं न्यूनातिरिक्तं प
 रिहृणार्थं यथा दास्यमानं आमानं कस्मै चिद्वाहणाय अर्हं संप्रददे न गवत्यः तीर्थदे
 वताः प्रीयतां। ततः स्नानं कृत्वा गृहं गच्छेत्। एवमेव स्त्रियामपि ततो द्वादशादे स्नानं।
 नित्यं कृत्वा गोत्रस्य प्रेतस्य इत्यादि द्वादशाद्वयकमप्राप्तं निमित्तं पूर्ववत् षोडशोपहा
 रपूर्जा कृत्वा द्वादशाद्वयकं तीर्थादिनिर्पवदशाद्यानि एकादशाद्वयकप्रयोगः। अद्यादि।

गो० प्रे० र्थं द्वादशादप्रवृत्तीनि एकादशमासिकश्राद्धानि त्रिपाक्षिकन्यूनषण्मासिक
 ऊनाद्विकसहिता निपंचदशश्राद्धानि द्वादशाद्विकनित्यानि प्रतेकादिष्टवि
 धिना एकतंत्रणादं करिष्ये ॥ द्वितीयपृष्ठायां द्वादशादप्रवृत्तीनां एकादशमासिकश्रा
 द्धानां त्रिपाक्षिकन्यूनषण्मासिकऊनाद्विकसहितानां एवं पंचदशश्राद्धानां प्रतेका
 दिष्टविधिना यत्कृतं तत्तच्छ्रुत्वा न एतद्वत्सूर्यात् तृतीयपृष्ठायां प्रतेकादिष्टविधिना यः
 कश्चित् ॥ इति विशेषः ॥ एनिः श्राद्धः गो० प्रे० कु० रा० त्रि० न्यु० रां ॥ द्वादशार्कनदान
 योग्यताप्राप्तिः ॥ अहं कर्णेति रिति विसर्जनं ॥ श्राद्धसमाप्तिरियं ॥ ततः स्नानं शुक्ले वास

७३

समीपरिधयः ॥ संहो पेण दवर्ज्जं कृत्वा अद्येत्यादि पूर्ववत्प्रयोगः ॥ सद्येना द्वादश
 सान्नोदुर्जननित्यान्ननित्यघटनित्यान्नदीपसंकल्पमदं करिष्ये ॥ अपमर्शः गो०
प्रे० कु० प्रे० नि० र्थं कन्यशिक्षास्तृणैश्च द्वादशमासानोदुर्जनाः मापस्क
 राः विल्लुदेवताः गोत्रप्रेतत्रे ॥ एनिर्द्वादशमासानोदुर्जनदानैः गोत्रस्य प्रेतस्य कुतृ
 षानि वृत्तिः ॥ रा० त्रि० नित्यान्नदानयोग्यताप्राप्तिः गोत्रस्य प्रेतस्य त्रयोदशादप्रवृ
 त्तिर्भवत्सरयावत् अहरहः यममार्गे कुतृ० र्थं अष्टवत्वारिंशदधिकरात्रयब्राह्मण
 भोजननिष्ठी नूतं द्रव्यं कस्मै रविद्वाल्पणाय द्वादशमासानोदुर्जनदानैः गोत्रप्रेतत्रे ॥ अशः कस्तु ॥ नित्या

न निष्कृयेन यथा संपन्नं इच्छं गोत्रप्रेतत्रे। अनेन नित्यान्नदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य अद-
रदः कुट्ट्या निवृत्तिः। शा० स्मि० नित्यघटयोग्यता प्राप्तिः। ततो नित्यघटसंकल्पः। पूर्ववत्
गोत्रस्य प्रेतस्य अष्टवचरिंशत्यधिकरात्रयसान्नोदकुंजाः सोपस्कराः गंधाद्यवित्त-
विल्लुदेवताः तन्निष्कृी नृत्तं यथा दास्यमानं इच्छं गोत्रप्रेतत्रे। सद्यं नगवान्यापदा विल्लु-
प्रीयतां। अपमद्यं। अनेन सोपस्करनित्यघटदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य अदरदः कुट्ट्या
निवृत्तिः। प्रेतत्वनिवृत्तिः। नित्यदीपदानयोग्यता प्राप्तिः। नित्यदीपसंकल्पः। गोत्रस्य
प्रेतस्य परलोके तमो निवृत्त्यर्थं शा० थं मृताद्व्यवृत्तिर्भवत्सरयावत् अदरदः यममा

र्जतमो निवृत्त्यर्थं कस्मै विद्वाह्मणाय दास्यमानो नित्यदीपः सोपस्करः विल्लुदेव-
ताः गंधाद्यवित्तं तन्निष्कृी नृत्तं यथा संपन्नं इच्छं कस्मै विद्वाह्मणाय अदं संप्रदाद॥
गोत्रप्रेतत्रे। सद्यं नगवा श्री विल्लुप्रीयतां। अनेन नित्यदीपदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य
परलोके तमो निवृत्तिः। सपिंडीकरणयोग्यता प्राप्तिः। ततः स्नानं। पूर्वैर्नृत्तं यथा
दिह्मणधेनुसंकल्पः। गोत्रस्य प्रेतस्य नृण्यविमोचनार्थं यथा दास्यमानं नृण्यधेनु
संज्ञकां गां यथोपस्करमहितां कस्मै विद्वाह्मणाय अदं दास्ये इत्यादि॥ ततः स्नानं॥
॥ अथ सपिंडीकरणं॥ पूर्वविशेषां देवानां पादप्रक्षालनं। पश्चात्पिंड्यां। पश्चादेको
द्विष्टः॥ अथेत्यादि गोत्रस्य प्रेतस्य पिंड्यप्राप्त्यर्थं सपिंडीकरणनिमित्तं गोत्राणां पि

चृषितामहप्रपितामहानां विश्वेदेवा इव कं सोकादिष्टं पार्वलोकविधिना युष्म
 दनुज्ञया आहमहं करिष्ये। नानो देवीति अर्घपात्राणि पूरयित्वा अर्घादीनि विधिं क
 त्वा विश्वेदेवा इव दत्त्वा ततः प्रेतस्यार्घस्य चतुर्धा शिंदत्वा ये समाना इति मंत्रं चतुष्टयं प
 ठित्वा गोत्रस्य प्रेतस्य अर्घांशः गोत्रस्य तत्पितुः अमुकशर्मणः अर्घेण सह संयुज्य
 तां। एवं पितामहप्रपितामहान्यामपि संयोजनं। ततः पित्रादिभ्योऽर्घदानं। अर्घसं
 कल्पः। नो जनसंकल्पः। ततः पिंडदानं। चतुर्थोदित्वा प्रेतपिंडस्यावानजनादिनेव द
 संकल्पं तं कृत्वा आवस्य प्रेतपिंडमुवर्णेन विधाविन ज्येष्ठे समाना इति पूर्ववत्। गो
 त्रस्य प्रेतस्य पिंडांशः गोत्रस्य तत्पितुः अमुकशर्मणः पिंडेन सह संयुज्यतां। एवं पि

७५

णीकृत्य चितामारोहयेत्सती। चरणौ रुदये नर्तुस्तंध्याच्चा जगदीश्वरं। इमाना रीरविधवाः
 सुपत्नीरां जाननमर्पिषा संविशंतु। अनश्वोऽनमीवाः सुरता आरोहंतु जनयो योनि
 मये। अनयर्चादिवरादिना चितामारोहयति॥ ॥ अथ प्रावशमंत्रः॥ ॥ इदं शरीरं सक
 लं मदीयंदध्मलशानो कुरु दिव्यमाशु। यथा स्वतर्तुः कुरु दिव्यदेहं नर्तुः समीपं नगवा
 न्ब्रजामि। किं मयानलं तं साधु न वेद्यदिवानद्य इदं शरीरमातिंग्यं प्रविश्यामि कुतश्चा
 नं। इत्युग्रं माह संदृष्ट्वा करतालीः प्रदापयेत्। हरिनामोश्चरणं तथा स्वजने शक्यं॥
 ॥ इति सद्गमनविधिः॥ ॥ सद्गमनकलातिशयः॥ ब्रह्मघ्नो वा लतघ्नो वा सुरापी ७६

त्रिविह्यसूरीमनातनः॥ परलोकसहायार्थं गृहाणा धनमोऽस्तुतः॥ ततः सूर्यार्घ्यः॥ एष
 अर्घ्यमियादत्तः सूर्यसाक्षिन् त्वदग्रतः॥ प्रसादं कुरु मामदेव गृहाणा धनमोऽस्तुतः॥ ॥
 ॥ अथ स्तुतिः॥ त्वं ब्रह्मा त्वं च विष्णुस्त्वं वै रुद्रस्त्वं प्रजापतिः॥ त्वं सूर्यो विमलः काष्ठो परमा
 त्मा त्वामवद्मि॥ त्वमेव शरणं विलो शरणं उपतिर्मम॥ स्वर्गवानरकेवात्र यत्र यत्र ग
 मिशसि॥ तत्र तत्र हृदंष्ट्रे स्वर्गमिथुमिवाशुवा ब्रह्महत्यादितिः पापेस्त्वांमाक्ष्यामि
 यमालयात्॥ अहं ब्रह्मा हृदं विष्णुरहं सूर्यश्च दिक्रुतिः॥ आदित्यं च शवनलोचवायुद्यौ
 र्भूमिरापोऽथ हर्निर्वावा॥ एतस्मिन्मम साहसेन तुभ्यं देव वराश्च सार्वाः सप्तप्रदन्ति

इत्युक्त्वा पततः चिता मध्ये मयत्नतः॥ सती शोचादिकं कृत्वा॥ अद्येत्यादि० अस्मि
 न्तीर्थेन त्रिसहस्रमनार्थं स्नानमहं करिष्ये॥ इति प्रयोगमुच्चार्य स्नानांतरं कौमुज
 वस्त्रं परिधाय कुंकुमांजनवस्त्रा विदूषिता विलुंध्य मयती चिता समीपमागत्य पिंडा
 न्दद्यात्॥ स्वहस्तेन प्रतिनिधिकेन वा॥ नाविता क्रांतनिमित्तं अमुकमगोत्रायै मह्यं पर
 लोके एष पिंड उपतिष्ठतु विलोः प्रसादात् प्रतिनिधिकेन वा॥ गोत्रायै देवि दायै मह्यं प
 रलोकगतायां त्वयि नाविता क्रांतनिमित्तं एष पिंडो मया दत्तस्तु न्यमुपतिष्ठति॥ एवं सर्व
 षु निमित्तस्थानेषु देयं॥ चितां धत्तुं प्रदातव्यं फाले च विविधैः पुत्रैः॥ चितां स्तोत्रं गवान् ३३

पायसं घृतमधुमिश्रं तुंक्ते ॥ सतीया सवतुष्टये कामं धत्ते ॥ वेधं माहिं न कदापि वृथा प
 त्यावियोगानममाब्रुवाण्यं ॥ वंध्यात्वमेवं न कदापि वास्तु दोर्नग्यं कन कदापि वास्तु ॥
 बंधुस्तान् प्रणम्य विस्तृजेत् ॥ दर्पमना नर्तगतमनसा स्वगृहं अहतिराशीर्वादिपरावि
 वर्धयत् ॥ अग्नेयुस्त्वेति मंत्रेण वडुवामारोहयेत् ॥ अथ वाग्मशानं नीयमानं च न तस्मि
 पयातिया ॥ पदे पदे यज्ञफलं लभत न तत्र संशयः ॥ पदातिर्वासती गच्छेदित्यथी ॥ आस
 ह्यशीर्घं हरिमुच्चरंती पथि ह्येते रवाकिरंती नर्तपदोयाश्मशाने पुलकोद्गमं ॥ सप्त
 हस्तप्रमाणानुस्मृता काष्ठमयी कुटी ॥ दक्षिणस्यां दिशि द्वारं चितायामुनिभिः स्मृतं ॥ वि

मलिना रुद्रा ॥ मृतप्रियेतवात्यौ सास्त्री ज्ञेया पतिव्रता ॥ न प्रियेत समं न त्रिब्राह्मणी
 शोकमाहिता ॥ प्रवृज्या गतिमाप्नोति मरणदात्मघातिनी ॥ यदि नर्तनका प्रियेत त
 दामहत्फलं लभेत् ॥ यावच्चाप्नो मृतपत्न्यो न ह्यात्मानं ददेत् कुचित् ॥ तावन्मुच्ये
 नारी स्त्री शरीरात्कुद्विचित् ॥ पतिं कंठगतघ्राणं दृष्ट्वा विवपतिव्रता ॥ संकल्प्य वात्म
 नः घ्राणमिदं वचनमब्रवीत् ॥ देवी ॥ सवादितामहं पतित्वे सर्वदेवात् ॥ त्वया सह
 मिथ्यामिजत्तत्त्वं वान्यजन्मनि ॥ इति संकल्प्य सती कृत्या ॥ स्वशक्त्या दानदुःखादिक्
 त्वा ॥ ततः कंकर्माजनमुक्तताद्यैः स्वशरीरमलंकृत्य वतस्तु निःशो वासिनीतिः समं ॥ ७६

तामहप्रपितामहयोः॥ ततः प्रत्यवानजनादि सर्वदर्शवित्॥ अत ऊर्ध्वं प्रवृत्तं शास्त्रान
 वक्तव्यं॥ स्वधवाचनं एको द्विष्टस्य हस्ते॥ आहं समाया मोहधेनु संकल्प॥ अथ स्त्रि
 यः सपिंडीकरणं॥ अथेत्यादि गोत्रायाः प्रेतायाः अमुकीदविदायाः सपिंडीकरण
 निमित्तं गोत्राणां मातृपितामहप्रपितामहानां अमुकीदविदानां विश्वदेवपूर्व
 कं मेकादिष्टं शुभदनुशया आहमहं करिष्ये॥ शेषं पूर्ववत्॥ ब्राह्मणभोजनं॥ ॥ ठा
 ॥ ॥ इत्युद्धिदिहिकीक्रियाविधिः॥ ॥ अथ सद्गमनविधिः॥ ॥ मिताहरापरि
 जातयोः॥ मृतनर्तत्रिब्रह्मवर्यं॥ तदन्वारोदणवति॥ आत्रात्रिमुदिते रुष्टा प्रोषित

वायथाविधः॥ पुनात्यविधवा नारी तमादाय मृता उया॥ यदि प्रविष्टो नरकं बद्धपाशैस्तु
 दारुणोः॥ संप्राप्तो यातना स्थानं गृहीताय म किं करेः॥ तिष्ठता विवरो दीनो विद्यमानः स्व
 कर्मनिःश्चालयादीयथा सप्यं बला दुर्हरत बिलात्॥ तद्दुष्टं त्यजाना नारी तनेव सद्
 मादात॥ तिस्रः काद्योर्दकोटी च यानिलोमानिमानसे॥ तावत्कालं वसे स्वर्गे न तत्रिरियानु
 गच्छति॥ मृतनर्तत्रिरियानारी समाराद्धुताशनं॥ अरुंधती समावारा स्वर्गे लोका कमक्षयते
 मातृकं पेटके विवयस्य कन्या प्रदीयता॥ कुलत्रयं पुनात्येषा नर्तत्रिरियानुगच्छति॥ तत्रासा
 नर्तपरमास्तूयमाना भूरो गणोः॥ क्रीडातपतिना सार्द्धयावदिंशश्चतुर्दश॥ शरैराधस्मि
 रीपुण्य पुण्य फलैः समा॥ अन्वारूढा तु जीवन्ती साधी नर्तहिताय सा॥ अयं तु सर्वसि

स्त्री एवमगतिर्गो नो मवालयत्यानामवंडास्तं साधरणो धर्मः ॥ ब्राह्मणीर्वा च दृष्ट
 कवित्या निषेधः ॥ एकवित्यां न दोषः ॥ दृष्ट कवित्या मारुह्य ॥ न वे प्रागंड ॥ मर्हतीति
 विशेषोपादानात् ॥ ब्राह्मणीति रेकचित्समारोहणं कार्यमिव ॥ अगतिर्गो रवाल
 पत्या निस्वर्गानिलापिणीति ॥ गतिर्यादिनिर्नतु ॥ मातृकानि ब्रह्मवैयं पक्षो गी
 कर्तव्यः ॥ मोक्षानिरलापिणीति रनित्यात्यसुखस्वर्गार्थमायुर्व्ययोनकर्तव्यः ॥ ॥
 स्वमिच्छंतीति विप्रस्त्रीति ॥ एकवित्यां शरीरद्वयः ॥ ब्राह्मण्यद्यतिरिक्तानां दृष्ट क
 वित्यामपि न दोषः ॥ उदकयासां शत्रुरोर्नुक्ते ॥ विधद्यं मम दरदरस्याहा ॥ पति
 वियोगमेमां ऊक्तमां ऊक्तस्मादा ॥ वंध्यात्वदोषनाशयनाशयस्मादा ॥ दोर्नय्यां ममा ॥ ७२

नूयान्मा नूयास्वाहा ॥ एते उदकया ममंत्राः ॥ इति सहगमनविधिः ॥ समाह्व
 ॥ शुभं नवतु ॥ ॥ कल्याणं नूयात् ॥ ॥ स्वस्ति संवत् ॥ ७ वर्षे कार्तिक मासे
 ॥ १५ पक्षे अष्टम्यां तिथौ बुधदिने अष्टम्यां सूर्यपुरवास्तव आन्यतरनागरत्ना
 तीयदिवेदीया ॥ ६ विधनाथ सुनाईजीत्तेन लिखितमस्ति ॥ आह्वरीत ॥ पुत्रपौ
 त्रादिकपठनार्थं ॥ श्रीः ॥ ॥ ठा ॥ श्रीः ॥ ॥ ठा ॥ श्रीः ॥ ॥ ठा ॥ श्रीः ॥
 सर्वे पितृरुखिनः संतु सर्वे संतु निरामया ॥ सर्वे नशानि पश्यं तु मा कश्चिद्दुःखमाप्नु
 यात् ॥ ॥ शिवमस्तु ॥ ॥ श्री ॥ ॥ ठा ॥ श्री ॥ ॥ यादृशमिति न्ययात् ॥ ८०

